

Kaarinan viherpalvelu- ohjelma 2023-2032

- Suuntaviivat viheralueille sekä
ulkoilu- ja lähiliikuntapaikoille

Kaarina

Sisällys

1. Johdanto	4
1.1 Viherpalveluohjelman laatiminen	4
1.2 Viherpalveluohjelman tavoitteet	5
1.3 Kaupungin strategiat, suunnitelmat ja ohjelmat	6
1.4 Asukaskyselyt, palautteet ja muut selvitykset	7
2. Lähtökohdat	8
2.1 Liikunta- ja viherpalveluiden nykytila	8
2.2 Tulevaisuuden haasteet	11
2.3 Kaarinan maisemarakenne ja historia	12
2.4 Lainsäädäntö, ohjelmat ja kaavoitus	13
2.4.1 Lainsäädäntö ja ohjelmat	13
2.4.2 Maankäytön suunnittelu ja kaavoitus	16
3. Viherympäristöjen merkitys ja ohjelman keskeiset teemat	17
3.1 Ilmastonmuutos ja kestävyys	18
3.2 Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut	19
3.3 Ympäristö, hyvinvointi ja liikkuminen	21
4. Viherpalveluohjelman toteuttaminen	22
4.2 Viheralueiden suunnittelu, rakentaminen ja kunnossapito	23
4.2 Viheralueet, ulkoliikuntapaikat sekä muut toiminnot	25
4.2.1 Puistot, kaupunkipuut sekä leikki- ja koirapuistot	25
4.2.2 Avoimet viheralueet	27
4.2.3 Viljelypalstat ja matonpesupaikat	29
4.2.4 Uimarannat ja oleskelulaiturit	30
4.2.5 Ranta-alueet, hulevedet ja pienvesistöt	31

4.2.6 Metsät	32
4.2.7 Ulkoilureitit ja luontoliikunta	33
4.2.8 Ulko- ja lähiliikuntapaikat	34
4.2.9 Liikenne- ja kiinteistöviheralueet sekä koulujen pihat	36
4.2.10 Vieraslajien torjunta	36
4.2.11 Luonnonsuojelualueet ja luonnonmuistomerkit	37
4.2.12 Kulttuuriperintö ja maisema	38
4.3.1 Esteettömyys ja saavutettavuus	39
4.3.2 Osallisuus, vuorovaikutus ja viestintä	40
4.3.3 Henkilöstön kehittäminen	40
5. Viherpalveluohjelman seuranta	41
Lähteet	42

Esipuhe

Liikunta- ja viherpalveluiden yhtenä tärkeänä tehtävänä on tarjota Kaarinan kaupungin asukkailla hyvin hoidettuja ja houkuttelevia viher- ja ulkoilualueita. Hyvin hoidettu kaupunkiympäristö osoittaa, että kaupunki arvostaa asukkaitaan.

Maailma muuttuu kovaa vauhtia ja Kaarina sen mukana. Kaupungin asukasmäärän nopean nousun mukanaan tuoma lisääntynyt palveluiden tarve edellyttää myös Liikunta- ja viherpalveluilta paljon töitä - kehitys on ollut niin vauhdikasta, että sen perässä pysyminen vaatii jatkuvaa ponnistelua. Koronavuodet näyttivät myös konkreettisesti sen, että ulkoilu ja lähiliikunta ovat hyvin suosittuja harrastuksia, jos niille vain on hyvät edellytykset olemassa.

Ilmaston lämpenemisen mukanaan tuomat haasteet näkyvät myös kaupunkiympäristöjen suunnittelussa. On varauduttava säiden ääri-ilmiöihin paremmin. Hulevesille pitää olla riittävästi tilaa ja varjoisia paikkoja toivotaan puistoihin nykyistä enemmän. Luonnon monimuotoisuuden varjeleminen on myös huomioitava kaikessa suunnittelussa.

Mikä saa meidät pitämään joistakin puistoista ja ulkoilualueista enemmän kuin toisista? Tämä on yksilöllistä, mutta useimmat ihmiset toivovat viher- ja ulkoilualueille melko yksinkertaisia asioita; puita ja istutuksia, käytäviä, penkkejä ja ulkoilureittejä sekä erilaisia toiminnallisia alueita. Lähimetsien virkistyskäyttö on myös erittäin tärkeää. Kasvavassa kaupungissa pitää siis olla riittävästi luonto- viher- ja ulkoilualueita, jotka tarjoavat viihtyisyyttä, virkistäytymistä sekä yksilöllistä tai yhteisöllistä toimintaa.

Viherpalveluohjelman avulla Liikunta- ja viherpalvelut aikoo suunnitella, rakentaa ja ylläpitää nykyisille ja tulevaisuuden kaupunkilaisille viihtyisää ja toiminnallista ympäristöä - rohkeilla valinnoilla ja ennakkoluulottomasti. Ohjelman avulla viherpalveluita on mahdollista kehittää - tavoitteena asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, hyvä arki ja kestävä kaupunkikehitys.

Avoimesti, rohkeasti ja yhdessä.

Terho Marttila,

Viheraluepäällikkö

1. Johdanto

1.1 Viherpalveluohjelman laatiminen

Kaarinan kaupungin liikunta- ja viherpalveluiden tehtävä on tuottaa monipuolisia palveluja asukkailla. Viherpalveluohjelma on pitkän aikavälin toimintasuunnitelma palveluiden kehittämiseksi. Tämä ohjelma koskee kaupungin omistamia tai hallinnoimia viheralueita sekä vapaasti käytettävissä olevia ulkoilu- ja lähiliikuntapaikkoja. Kaarinassa viherpalveluohjelma on laadittu nyt ensimmäistä kertaa. Ohjelmatyön tavoitteena oli kartoittaa palvelujen nykytila, tunnistaa kehittämistarpeet sekä laatia kehittämis- ja toimintasuunnitelma vuosille 2023-2032.

Ohjelman esiselvitystyö aloitettiin keväällä 2020 ja saman vuoden syksynä toteutettiin liikuntapaikkoja ja viheralueita koskeva asukaskysely, jossa asukkaat saivat kertoa kokemuksia ja ehdotuksia palveluiden parantamiseksi. Varsinainen ohjelmatyö käynnistyi alkuvuodesta 2021, mutta sen valmistuminen siirtyi seuraavaan vuoteen 2022 viheraluepäällikön tehtävää hoitavan viranhaltijan henkilövaihdoksen vuoksi. Myös Covid-19-pandemia asetti monia haasteita ohjelmatyölle. Keväällä 2022 toteutettiin kysely liikunta- ja viherpalveluiden henkilöstölle ja ohjelmatyötä esiteltiin tekniselle lautakunnalle. Syksyllä 2022 toteutettiin vielä toinen asukaskysely koskien viherpalveluohjelman tavoitteita. Ohjelmatyöhön osallistettiin myös kaupungin muita toimijoita. Viherpalveluohjelma hyväksyttiin kaupungin päätöksentekoprosessin mukaisesti alkuvuodesta 2023.

Viherpalveluohjelma laadittiin vastuualueen omana työnä ja sen valmistelusta vastaavaan ohjausryhmään kuuluivat viheraluepäällikkö Terho Marttila (11/2021 alkaen) ja Ossi Vesalainen (4/2021 asti), liikuntapäällikkö Tapio Svärd, viheralueemestari Tiina Ranki, suunnitteluhortonomi Sirkka Laitinen ja viherasiantuntija Kukka Hammarström. Ohjelman valmistelusta ja ohjelmatyön koordinoinnista vastasi Kukka Hammarström ja valmistelutyössä avusti projektityöntekijä Eeva-Riitta Gylén.

Uusi Kaarina-strategia 2023-2030 hyväksyttiin syksyllä 2022 ja kaupungin Ilmasto-ohjelma 2030 vuonna 2021. Kaupungin vihreä infrastruktuuri ja siihen kuuluvat toiminnot ovat olennainen tekijä asukkaiden hyvinvoinnin ja viihtyvyyden sekä kaupungin ilmastonkestävyyden, luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen turvaamisen kannalta. Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen tulee myös jatkossa sisällyttää osaksi eri hallintokuntien toimintoja. Viherpalveluohjelma sitoutuu näin osaltaan sekä kaupungin uuteen strategiaan ja ilmasto-ohjelmaan, että laajemmin kestävästä kaupunkikehityksestä edistämiseen.

1.2 Viherpalveluohjelman tavoitteet

Viherpalveluohjelman tavoitteet kytkeytyvät laajempiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, lainsäädännön asettamiin velvoitteisiin, kaupungin strategiaan ja ohjelmiin sekä liikunta- ja viherpalveluiden toimintoja koskeviin linjauksiin.

Viherpalveluohjelman tavoitteena on edistää asukkaiden hyvää arkea ja kestävästä kaupunkikehitystä.

Ohjelman tarkoitus on:

- edistää asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia sekä kehittää ennalta ehkäiseviä palveluita
- edistää viihtyisää, turvallista ja toimivaa lähiympäristöä, joka tarjoaa monipuolisia sekä matalan kynnyksen liikunta- ja virkistysmahdollisuuksia kaikille
- edistää yhteistyötä sekä parantaa asukkaiden mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kaupungin toimintaan
- edistää kaupungin elinvoimaa, kilpailukykyä ja vetovoimaa palveluita kehittämällä
- turvata kaupungin ilmastokestävyyttä, luonnon monimuotoisuutta sekä ekosysteemipalvelujen toimintaedellytyksiä myös tulevaisuudessa
- edistää riittävää viherympäristöjen määrän ja laadun sekä laajemman viherverkoston huomioimista maankäytön suunnittelussa ja tiivistyvässä kaupunkirakenteessa
- edistää vastuullisia, kestäviä ja laadukkaita ympäristöratkaisuja sekä kehittää tavoitteita tukevia hoitomenetelmiä viheralueilla
- edistää maisema-arvojen, kulttuuriympäristöjen ja paikallishistorian säilymistä
- parantaa liikunta- ja viherpalveluita koskevaa päätöksentekoa sekä resurssien riittävyyttä ja oikeaa kohdentamista
- parantaa liikunta- ja viherpalveluiden tiedotusta ja viestintää
- edistää henkilöstön hyvinvointia ja osaamista

Ilmastonmuutos, vihreä siirtymä ja kaupungin voimakas kasvu asettavat ajankohtaisia haasteita viherympäristöjen säilymiselle ja palvelujen tuottamiselle. Useat lainsäädäntöä koskevat uudistukset sekä muu EU:n ja valtionhallinnon taholta tuleva uusi ohjaus vaikuttavat myös merkittävästi kuntien toimintaan tulevaisuudessa. Tämä monitahoinen kehityssuuntaus vaatii uusien toimintamallien kehittämistä ja omaksumista sekä riittäviä taloudellisia resursseja myös liikunta- ja viherpalveluiden palveluverkon ja sen tason ylläpitämiseksi tulevaisuudessa.

Viherpalveluohjelma pyrkii omalta osaltaan vastaamaan edellä kuvattuun haasteeseen, mutta monet konkreettiset tavoitteet ja keinot tulevat vielä täsmentymään ohjelmakauden aikana. Esimerkiksi useiden lakiuudistusten valmistelu oli vielä kesken ohjelmaa laadittaessa. Lisäksi viherympäristöjen suunnitteluun, rakentamiseen ja kunnossapitoon liittyvien uusien säädösten ja menetelmien vakiintuminen käytäntöön vaatii oman siirtymäprosessinsa. Myös SOTE-uudistuksen todelliset vaikutukset kuntien toimintaan tulevat näkymään vasta tulevina vuosina.

Viherverkoston ja -ympäristöjen sekä palvelujen riittävyys ja laatu eivät ole pelkästään liikunta- ja viherpalveluiden vastuulla tai hallinnassa. Niiden turvaaminen edellyttää toimivan yhteistyön lisäksi tavoitteiden asettelua ja tahtotilaa myös kaupungin muiden hallintokuntien ja päätöksenteon osalta.

1.3 Kaupungin strategiat, suunnitelmat ja ohjelmat

Viherpalveluohjelman valmistelun aikana syyskuussa 2022 hyväksyttiin myös kaupungin uusi strategia, joka astui voimaan samaan aikaan ohjelman kanssa vuoden 2023 alussa. Uuden Kaarina-strategian visiona on ”Yhdessä paras Kaarina” ja keskeisinä arvoina avoimuus, rohkeus ja yhteisöllisyys. Strategiset päämäärät on tiivistetty kolmeen kokonaisuuteen:

- Kaarina on houkutteleva ja kilpailukykyinen paikka asua, yrittää ja tehdä työtä.
- Kaarina edistää hyvinvointia.
- Kaarina tarjoaa monipuoliset ja laadukkaat palvelut.

Strategia kytkeytyy monin tavoin liikunta- ja viherpalveluiden toimintoihin ja viherpalveluohjelman tavoitteisiin. Tärkeinä nähdään esimerkiksi:

- lähiluonnon ja viheralueiden saavutettavuus
- monipuoliset liikkumismahdollisuudet
- lähivirkistysalueiden ylläpitäminen ja kehittäminen
- viihtyisyys ja turvallisuus
- vastuulliset ympäristöratkaisut
- henkilöstön hyvinvointi
- resurssien vastaavuus palveluiden tarpeeseen nähden

Kaarinan vuoteen 2035 ulottuvassa väestösuunnitelmassa tarkastellaan väestöennusteen ja rakentamisen mukaista kehitystä alueittain. Siihen sisältyvät alueelliset suunnitelmat ja arvioidut toteutusaikataulut kasvattavat myös liikunta- ja viherpalvelujen resurssitarpeita laajenevan palveluverkon ja palvelujen tason ylläpitämiseksi.

Kaupungilla on myös useita muita ohjelmia, joilla on rajapintoja viherpalveluohjelman kanssa. Ilmasto-ohjelma 2030 hyväksyttiin vuonna 2021 ja Kaarinalla on oma Ilmastotiekartta (2022). Valmistelussa on myös kaupungin uusi lakisääteinen ilmastosuunnitelma sekä suunnitteilla luonnon monimuotoisuutta koskeva ohjelma. Palvelustrategian päivitystyö aloitettiin syksyllä 2022 Kaarina-strategian valmistumisen jälkeen ja uusi hyvinvointiohjelman kausi 2022-2025 käynnistyi vuonna 2022. Kaupungilla on myös esimerkiksi osallisuus- ja vaikuttamissuunnitelma.

1.4 Asukaskyselyt, palautteet ja muut selvitykset

Liikunta- ja viherpalveluiden kehittäminen perustuu yhteistyöhön asukkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Palautetta ja kehittämistoiveita saadaan runsaasti eri palautekanavien ja esimerkiksi aloitteiden sekä asukasbudjetoinnin ehdotusten kautta. Palautetta kerätään myös kaupungin omilla asukas- ja käyttäjäkyselyillä sekä valtakunnallisilla kuntakyselyillä. Esimerkiksi keväällä 2022 asukkaat osallistuivat kaupungin keskustan uuden torialueen suunnitteluun.

Viheralueita ja liikuntapaikkoja koskeva asukaskysely toteutettiin syksyllä 2020. Toteutustapana oli karttapohjainen verkkokysely, joka sisälsi sekä erilaisia valintakysymyksiä että karttatehtäviä. Vastauksia saatiin kaikkiaan 675 ja karttamerkintöjä tehtiin 4038 kappaletta. Vastausten perusteella kaarinalaiset käyttävät aktiivisesti liikuntapaikkoja ja viheralueita. Yleinen käsitys liikuntapaikoista ja viheralueista on myönteinen. Tärkeimmiksi viheralueiksi ja palveluiksi nousivat ulkoilureitit ja luontopolut, ulkoliikuntapaikat ja uimapaikat. Tärkeimmiksi kehitettäviksi lajeiksi eri vaihtoehdoista nousivat luontoliikunta, pyöräily, frisbeegolf ja hiihto sekä kehitettäviksi kohteiksi leikki- ja lähiliikuntapaikat sekä ranta-alueet. Erilaisia kehitystoiveita esitettiin runsaasti eri puolille kaupunkia. Syksyllä 2022 toteutettiin vielä toinen kysely, jossa asukkaat saivat kommentoida tulevan viherpalveluohjelman tavoitteita. Kyselyyn saatiin yhteensä 152 vastausta. Tärkeinä asioina nähtiin esimerkiksi mahdollisuus virkistyä lähiluonnossa, luontopolut ja reitit, hoidettu ja siisti ympäristö sekä viherympäristöjen ja laajempien luontoalueiden huomioiminen maankäytön suunnittelussa.

Valtakunnallisessa Yhdyskuntatekniset palvelut-kyselytutkimuksessa Kaarina on sijoittunut viheralueiden ja ulkoliikuntapaikkojen sekä niiden hoidon osalta hyvin ja kehityssuunta on ollut myönteinen.

Viimeisin kysely toteutettiin loppuvuodesta 2022. Liikunta- ja viherpalveluiden kehittämässä hyödynnetään myös muita kaupungin toteuttamien asukas- ja käyttäjäkyselyiden sekä selvitysten tuloksia.

2. Lähtökohdat

2.1 Liikunta- ja viherpalveluiden nykytila

Liikunta- ja viherpalvelujen vastuulla oli vuonna 2022 noin 126 ha rakennettuja viheralueita, noin 1250 ha taajama- ja talousmetsiä sekä noin 547 ha avoimia viheralueita, kuten niittyjä ja peltoja. Kaikki vihreä Kaarinan alueella ei ole kaupungin, vaan suurin osa alueista on yksityisten maanomistajien sekä valtion omistuksessa. Kaarinan kaupungin viheralueita ja niiden toimintoja voi tarkastella Turun seudun karttapalvelussa osoitteessa <https://opaskartta.turku.fi/>

Liikunta- ja viherpalveluiden vastuulla oleviin viheralueisiin kuuluvat esimerkiksi kaupungin omistamat tai hallinnoimat puistot, leikkipuistot ja koirapuistot, liikkumiseen ja urheiluun liittyvät viheralueet, ulkoilureitit, uimarannat, niityt, pellot ja viljelypalstat sekä asuinalueiden lähimetsät. Myös esimerkiksi taajamien ulkopuolella olevat metsät, virkistyskohteet ja retkeilyreitit ovat osa viheralueita. Vastaavasti liikenneviheralueita, kiinteistöpihoja ja koulujen piha-alueita hallinnoivat kaupungin infra-, tila- ja sivistyspalvelut, joiden kanssa liikunta- ja viherpalvelut tekee yhteistyötä. Liikuntapalveluihin kuuluvat edellä mainittujen ulkoliikuntapaikkojen lisäksi kaupungin omistamat tai hallinnoimat sisäliikuntapaikat kuten esimerkiksi liikuntahallit, uimahalli sekä liikunnan ohjaus ja neuvonta.

Kaupungin organisaatiossa liikunta- ja viherpalvelut sijoittuu osaksi teknisten palvelujen palvelualueeksi. Viherpalveluiden henkilöstöön kuului vuonna 2022 14 vakituista työntekijää, 7 kausityöntekijää sekä projektityöntekijä. Liikuntapalveluiden henkilöstöön kuului 26 vakituista työntekijää ja 4 kausityöntekijää. Liikunta- ja viherpalveluissa työskentelee vuosittain myös yhteensä noin 30 kaarinalaista nuorta kaupungin tarjoamissa kesätyöpaikoissa sekä lisäksi vaihteleva määrä työllistettyjä, työssäoppijoita ja harjoittelijoita.

Kaupungin kasvu, asukasmäärän lisääntyminen ja kasvavaan palvelutarpeeseen vastaaminen on kasvattanut myös investointimäärärahojen tarvetta viime vuosina. Lisäksi tilanteeseen on vaikuttanut osaltaan erilaisten kustannusten nousu. Viherpalveluiden arvioidut investointimäärärahat ovat nykyään vuosittain keskimäärin 1 miljoonaa euroa. Liikuntapalveluiden investointeihin varataan vuosittain

keskimäärin 1 miljoonaa euroa. Vuoden 2023 talousarviossa summa on poikkeuksellisesti yli 2 miljoonaa euroa, mikä johtuu uudesta skeittiparkista sekä kahdesta isosta tekonurmiprojektista. Suurimmat investoinnit toteutetaan aina kilpailutetuilla urakoilla. Pienemmissä investointikohteissa voidaan käyttää puitesopimuksilla kilpailutettuja urakoitsijoita ostopalveluina. Myös erilaiset materiaalit kilpailutetaan kaupungin hankintasäännön mukaan.

Investointeihin varatut rahat ovat arvioita siitä, mitä jokin uusi kohde tai vanhan peruskorjaus tulee kustantamaan. Investointirahoja käytetään tyypillisesti uudiskohteisiin tai saneerauksiin, esimerkiksi uusiin viheralueisiin sekä uusiin liikuntapaikkoihin tai vastaavasti esimerkiksi leikkipuiston tai tekonurmen saneeraamiseen. Investointikohteita suunnitellaan aina muutamaksi vuodeksi eteenpäin.

Käyttötaloudesta kustannetaan liikunta- ja viherpalveluiden vuosittain toistuvia juoksevia kuluja, kuten henkilöstön palkat. Muita toistuvia kuluja ovat esimerkiksi ylläpitotöiden materiaalikulut, ostopalvelut, vuokrat, energiamaksut, kalusto ja polttoaineet. Liikunnan osalta kulut jakautuvat arviolta seuraavasti: henkilöstökulut 30%, palveluiden ostot 45 %, vuokrat 15 % ja materiaalit 10 %. Viherpalveluiden vastaavat kulut ovat henkilöstökulut 60 %, palveluiden ostot 30 % ja materiaalit 10 %. Käyttötaloudesta kustannetaan myös äkillisiä menoja, joita ei ole suunniteltu etukäteen. Viherpalveluiden käyttötalouden menot ovat vuosittain noin 1,2 miljoonaa euroa ja liikuntapalveluiden noin 4 miljoonaa euroa. Kaupungin vuoden 2022 talousarvion mukaan liikuntapalveluiden tuotoiksi on arvioitu noin 900 000 euroa.

Kaupungin oma henkilöstö tekee kattavasti viheralueisiin ja niiden kasvillisuuteen liittyviä töitä. Rakentaminen sekä osa kunnossapitoon kuuluvista töistä on kilpailutettu ulkopuolisten urakoitsijoiden hoidettavaksi. Esimerkiksi kaupungin nurmikoita ja muita avoimia viheralueita leikataan pääosin urakoitsijoiden toimesta, mutta erityisosaamista ja -kalustoa vaativat kohteet, kuten pelikenttien erikoisnurmet sekä viheralueiden erikoiskohteet tehdään kaupungin omana työnä.

Palvelujen ulkoistaminen ja ostopalvelujen käyttö perustuu kaupungin poliittiseen päätökseen. Kaupungilla ei esimerkiksi ole enää omia maanrakennuskoneita vaan tällaiset työt ostetaan palveluna. On kuitenkin tärkeä huomioida, että ostopalveluidenkin osalta työn kilpailutus ja valvonta on edelleen kaupungilla ja edellyttää resursseja. Urakoitsijat eivät myöskään ole vain Kaarinan kaupungin käytössä, joten oma henkilöstö pystyy esimerkiksi reagoimaan nopeammin akuutteihin asioihin. Ilkivalta aiheuttaa vuosittain myös paljon lisätyötä ja kustannuksia.

Liikunta- ja viherpalvelut tekee monitasoista yhteistyötä eri toimijoiden, kuten asukkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Sidosryhmäyhteistyö osallistaa palvelujen käyttäjiä ja muita yhteistyötahoja, kuten paikallisia seuroja ja yhdistyksiä esimerkiksi talkootöiden muodossa. Kaupunki tukee myös liikumista edistävien yhdistysten toimintaa avustuksin ja tarjoamalla tiloja niiden käyttöön. Liikunta- ja

viherpalvelut tekee myös yhteistyötä paikallisen Ammattiopisto LIVIAN kanssa ja tarjoaa puutarha-, ympäristö- ja metsäalan opiskelijoille työkohteita sekä työssäoppimis- ja harjoittelupaikkoja.

Seudullinen yhteistyö muiden kuntien kanssa mahdollistaa palveluita koskevan laajemman alueellisen suunnittelun ja kehittämisen sekä hyvien käytäntöjen ja kokemusten jakamisen. Kaupunkiorganisaation sisäinen yhteistyö eri toimialojen ammattilaisten ja asiantuntijoiden kanssa on tärkeää, jotta palveluja voidaan tuottaa mahdollisimman hyvin ja kohdentaa käytettävissä olevat resurssit oikein.

Kaarinan liikunta- ja viherpalveluiden palveluverkko (tilanne 2022)		
Osa-alueet ja toiminnot	pinta-ala/määrä	Lisätietoja
Rakennetut viheralueet	126 ha	
Taajamametsät	570 ha	
Talousmetsät	680 ha	
Avoimet viheralueet	547 ha	
Leikkipuistot	42 kpl	
Koirapuistot	3 kpl	
Uimarannat- ja paikat	6 kpl	
Oleskelulaiturit	2 kpl	
Puistonpenkit	235 kpl	
Roska-astiat	337 kpl	Lisäksi koirankakkapussitelineet 30 kpl
Matonpesupaikat	6 kpl	
Viljelypalstat	2 kpl	
Yleisurheilukentät	3 kpl	
Kumirouhetekonurmikentät	6 kpl	Joista lämmitettävä 1 kpl
Hiekkatekonurmikentät	4 kpl	
Nurmikentät	6 kpl	
Hiekkakentät	13 kpl	
Kuntoradat	8 kpl	
Kuntoportaajat	2 kpl	Lisäksi maastoportaajat 1 kpl
Ulkokuntoilupaikat	6 kpl	Joissa laitteita
Frisbeegolfradat	4 kpl	Merkityt heittopaikat, lisäksi koreja 5 koululla
Retkeilyreitit ja polut	110 km	Patikointi 44, melonta 40 km, pyöräily 26 km
BMX-rata	1 kpl	
Monitoimikaukalot ja -kentät	7 kpl	
Skeittipaikat	3 kpl	
Beachvolleykentät	3 kpl	
Tenniskentät	1 kpl	
Uimahalli	1 kpl	
Liikuntahallit- ja tilat	4 kpl	
Koulujen liikuntasalit	13 kpl	
Kuntosalit	5 kpl	Joista 1 esteetön
Jäähalli	1 kpl	Kaupunki ei ole varsinainen palveluntarjoaja
Avantouintipaikka	1 kpl	Kaupunki ei ole varsinainen palveluntarjoaja
Luistelukentät ja -baana		Talven olosuhteiden mukaan

Taulukko. Kaarinan liikunta- ja viherpalveluiden palveluverkko, tilanne vuoden 2022 mukaan.

2.2 Tulevaisuuden haasteet

Tulevaisuus asettaa monenlaisia haasteita kaupungin liikunta- ja viherpalveluille. Ilmastonmuutos, kestävä kehitys ja luontokadon pysäyttäminen, SOTE-uudistus, rakentaminen ja kaupungin asukasmäärän kasvu sekä tulevat väestörakenteen muutokset vaikuttavat olennaisesti myös palveluiden tuottamiseen. Myös esimerkiksi liikuntatottumuksiin ja liikuntalajeihin liittyvillä muutoksilla on aina oma vaikutuksensa.

Kaarinassa oli vuoden 2022 elokuun lopussa 35 768 asukasta ja kaupunki kuului vuonna 2021 valtakunnallisessa vertailussa muuttovoimaisimpien kuntien joukkoon. Kaupungin rakentamiseen ja asukasmääriin perustuvan väestösuunnitelman mukaan vuotuinen kasvutavoite on keskimäärin 1,6 % vuosina 2022-2035. Tilastokeskuksen ikärakenne-ennusteen mukaan väestönkehitys tulee puolestaan painottumaan tulevaisuudessa erityisesti vanhempiin ikäluokkiin. SOTE-uudistuksen myötä kunnille jää terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä ennaltaehkäiseviä tehtäviä, joissa myös lähiliikunnan ja viheralueiden tarjoamalla palveluilla on olennainen merkitys.

Suunnitteilla on myös suuria liikenneväyliin liittyviä hankkeita, kuten Turun ja Helsingin välinen nopea junayhteys sekä Turunmaan saariston uusi pääliikenneväylä (Mt180) siltoineen. Hankkeilla on merkittäviä vaikutuksia ympäristöön ja maisemaan.

Maankäytön suunnittelussa tulisikin huomioida riittävän ja monimuotoisen viherrakenteen sekä lähiliikuntamahdollisuuksien turvaaminen, asukasmäärän lisääntymisestä sekä isoista rakennushankkeista huolimatta. Kaupungin laajentuessa myös esimerkiksi aiemmin laajemmat metsäalueet pirstoutuvat ja tulevat osaksi kaupunkirakennetta, jolloin niihin kohdistuu suurempia luontoarvoja ja virkistyskäyttöä heikentäviä vaikutuksia sekä maaston kulumista. Rakentaminen lisää myös vettä läpäisemättömien pintojen osuutta, joten viheralueiden merkitys hulevesien käsittelyssä ja ohjaamisessa on keskeinen. Voidaan myös pohtia, tulisiko kaupungin pyrkiä aktiivisemmin hankkimaan omistukseensa sellaisia maa-alueita, jotka ovat virkistys- ja liikkumisen sekä luontoarvojen kannalta tärkeitä.

Kasvava kaupunki ja väestönmuutokset edellyttävät tulevaisuudessa resurssien lisäämistä rakennettavien ja hoidettavien viheralueiden pinta-alan ja lähiliikuntapaikkojen määrän kasvaessa sekä palveluiden laajentuessa. Samalla palveluiden laadun varmistamiseksi ja toimintojen kehittämiseksi kestävämpään suuntaan tulee varata riittävästi resursseja.

2.3 Kaarinan maisemarakenne ja historia

Kaarina sijaitsee rannikolla, jossa maankohoaminen ja muuttuvat luonnonolosuhteet ovat vaikuttaneet maiseman muotoutumiseen. Maisemarakennetta määrittelevät paikoin jyrkkäpiirteiset kallioselänteet ja niiden väliin sijoittuvat savikkomaat. Kaarinan korkein kohta on 79 metriä meren pinnan yläpuolelle kohoava Piikkiön Pohtionvuori. Auranlaakson Muikunvuori ylittää myös 65 metrin korkeuteen. Kaupunki rajautuu etelä- ja länsipuolella merialueisiin. Pohjoisosassa sijaitsee Littoistenjärvi, jonka Kaarina jakaa Liedon kaupungin kanssa. Aurajoki kulkee myös lyhyen matkaa Kaarinan alueella. Aurajokilaakso kuuluu Suomen kansallismaisemiin. Kaarinan merialueiden suurimmat saaret ovat Kuusisto ja Harvaluoto. Maakunnallisesti arvokkaita kallioalueita on Piikkiön alueella neljä (4) ja Kuusistossa yksi (1).

Meren läheisyys vaikuttaa Kaarinan ilmasto-olosuhteisiin. Lounais-Suomen rannikkoseutu kuuluu hemiboreaalisien alueiden kasvillisuusvyöhykkeeseen, jolle jalopuu- ja lehtometsät sekä esimerkiksi lajistoltaan rikkaat kedot ja niityt ovat tyypillisiä. Maisemamaakuntajaon mukaan manner-Kaarina kuuluu lounaiseen viljelyalueeseen ja meren puoleinen alue Lounaisrannikon ja Saaristomeren seutuun.

Kaupungin kokonaispinta-ala oli vuoden 2022 alussa yhteensä 179,59 km², josta maapinta-ala oli 150,57 km², merialueita 27,97 km² ja sisävesistöjä 1,05 km² (Maanmittauslaitoksen vuositilastot). Kaarina on jaettu 14 kaupunginosaan (tilanne 2022) ja asutuksen keskustaajamia on useita. Kaavan ulkopuolisia, maa- ja metsätalousvaltaisia alueita on eniten Piikkiössä. Kaupungin rajat ovat muuttuneet alueliitosten myötä. Viimeiset liitokset Turkuun toteutuivat vuonna 1939, Kuusisto liitettiin Kaarinaan vuonna 1946 ja Piikkiö vuonna 2009. Kaarinasta tuli kaupunki vuonna 1993. Kunnan hallinto toimi Voivalassa 1970-luvun alkuun, kunnes toiminnot siirtyivät nykyisen keskustan alueelle. Kaupungin vierastalo (nykyisin Oskarintalo) valmistui vuonna 1974 ja Kaarina-talo vuonna 2017.

Kaarinan asutushistoria on pitkä ja kulttuurivaikutteisuus näkyy maisemassa monin tavoin. Maankohoamisesta johtuen asutus on kuitenkin lounaisrannikon sisäosia nuorempaa. Ensimmäiset merkit kiinteästä asutuksesta ovat noin 3000 eaa. Esihistorialliselle ajalle sijoittuvia muinaisjäännekohteita on runsaasti erityisesti Piikkiön alueella. Merkittävimpiä säilyneitä kohteita ovat keskiaikaisen Kuusiston Piispanlinnan rauniot sekä Ravattulan Ristimäellä 1100-luvulla sijainneen ja vanhimman Suomesta löytyneen kirkon ja sen kalmiston perustukset. Kaarinassa on ollut myös elävä kartanokulttuuri ja kaupungin läpi on kulkenut historiallinen Suuri Rantatie eli Kuninkaantie. Valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY) on Kaarinassa kahdeksan (8). Kaarinan Lemunniemellä käytiin myös merkittävä taistelu vuonna 1808, joka oli osa Ruotsin ja Venäjän vuosina 1808-1809 käymää Suomen sotaa.

Kaupungin maisemakuvaan ja viherverkostoon vaikuttavat myös sähkönsiirron kantaverkko, useat keskeiset liikenneväylät, kuten itä-länsisuunnassa kaupunkia halkova Turku-Helsinki-moottoritie (vt1) sekä entinen Turku-Helsinki Valtatie eli nykyinen mt110, Turku-Helsinki junarata ja Turun Kehätie (mt40) Piikkiöstä Naantaliin. Kaarinan kautta Saaristotietä (mt180) pitkin kulkee myös kaikki maateitse tapahtuva liikenne Turunmaan saaristoon.

Kaarinan nykyinen keskusta sijaitsee vanhan Turku-Helsinki valtatie ja Saaristotien risteämisalueella. Suunnitteilla oleva uusi tie- ja siltayhteys saaristoon siirtäisi pääosan nykyisestä Saaristotien liikenteestä kaupungin länsipuolella kulkevalle Kurkelantielle. Väylävirasto on käynnistänyt uutta yhteyttä koskevan tiesuunnitelman laatimisen keväällä 2021. Muutoksella tulee olemaan merkittävä vaikutus kaupungin keskusta-alueen luonteeseen ja maisemakuvaan. Keskustan kehittämistä koskeva suunnittelukilpailu käynnistyi joulukuussa 2022.

2.4 Lainsäädäntö, ohjelmat ja kaavoitus

Kuntien toimintaa ja palvelujen tuottamista säätelevät ja ohjaavat monet lait, asetukset ja ohjelmat sekä kansainväliset sopimukset. Erityisesti ympäristölainsäädännöllä on vaikutuksia liikunta- ja viherpalvelujen suunnitteluun ja toimintoihin. Myös paikalliset olosuhteet ja muut tekijät ohjaavat tavoitteidenasettelua ja käytänteitä.

2.4.1 Lainsäädäntö ja ohjelmat

Kuntalain mukaan kunnan tulee edistää asukkaiden hyvinvointia ja tuottaa palveluja taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristön kannalta kestäväällä tavalla. Lain mukaan asukkailla tulee myös olla osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuus kunnan toimintaan (22§).

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on toteuttaa alueiden rakentaminen ja käyttö hyvän elinympäristön edellyttämällä tavalla ja edistää samalla ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Laki edellyttää myös esimerkiksi viherympäristöjen, lähivirkistyksen, maiseman ja luonnon huomioimista maankäytön suunnittelussa ja rakentamisessa sekä ympäristöhaittojen ehkäisemistä. Meneillään oleva maankäyttö- ja rakennuslakia koskeva uudistus etenee vaiheittain. Hallitus antoi syksyllä 2022 uuden rakentamislakiesityksen eduskunnalle ja sen keskeisiä teemoja ovat ilmastonmuutos, kiertotalouden edistäminen sekä edellytykset valtakunnalliselle, digitaalisen rakennetun ympäristön tiedonhallinnalle. Samalla annettiin esitys nykyisen maankäyttö- ja rakennuslain muutokseksi, jolla rakentamista koskevat pykälät kumottaisiin ja jäljelle jäävä osuus nimettäisiin alueidenkäyttölaiksi. Uuden lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2024 alusta.

Ilmastolaki asettaa tavoitteet ja puitteet ilmastopolitiikan suunnittelulle ja toteutumiselle Suomessa. Lakia koskeva uudistus astui voimaan heinäkuussa 2022. Viheralueiden merkitys liittyy erityisesti lakiin sisältyviin maankäyttösektorin suunnitelmiin ja kasvihuonekaasuja sitoviin nieluihin (6§, 12§). Eduskunta käsitteli hallituksen antamaa lakia täydentävää esitystä syksyllä 2022. Esitys koskee lakiin lisättävää kuntien ilmastosuunnitelmien laatimisvelvoitetta ja muutoksenhakusääntelyä. Kansainvälistä ilmastopolitiikkaa ohjaavat puolestaan erilaiset sopimukset, kuten YK:n ilmastosopimus sekä hallitusten välinen ilmastomuutospaneeli (IPCC). Suomen Ympäristökeskuksella ja Luonnonvarakeskuksella on myös meneillään Hiili-karttahanke, jonka tarkoituksena on kehittää lain edellyttämässä kaavoituksen ilmastovaikutusten arvioinnissa tarvittavaa työkalua kunnille. Maakuntatasolla on meneillään esimerkiksi alueellisia ilmastotavoitteita koskevan Varsinais-Suomen ilmastotiekartan päivitys sekä alueellinen ilmastomuutoksen sopeutumiseen liittyvä hanke, joka on osa EU:n mittavaa, vihreää siirtymää edistävää Horisontti Eurooppa 2021-2027 puiteohjelmaa.

Metsälain tavoitteena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä. Lain lisäksi metsien käyttöä säätelee valtioneuvoston asetus metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä sekä esimerkiksi metsätuhojen torjuntaa koskeva laki. Maa- ja metsätalousministeriö valmistelelee myös uutta, vuoteen 2035 ulottuvaa kansallista metsästrategiaa. Sen tavoitteena on huomioida entistä laajemmin kestävä kehitys sekä metsien merkitys ilmastomuutokseen sopeutumisessa ja hallinnassa. Alueelliset metsäohjelmat ovat puolestaan lakisääteisiä ja maakunnallisia, metsäsektorin kehittämissuunnitelmia ja työohjelmia. Niiden tarkoitus on edistää paikallisten lähtökohtien ja kehittämistarpeiden huomioimista. Kaarina kuuluu alueellisesti Lounais-Suomen metsäohjelman piiriin.

Vesilaki edistää vesien ja vesivarojen käyttöä yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla. Vesien- ja merenhoitoa koskevan lain tavoitteena on puolestaan vesien ja Itämeren suojeleminen, niiden tilan parantaminen sekä ennallistaminen. Vesiä koskevalla lainsäädännöllä on vaikutuksia viheralueiden rakentamiseen ja hoitoon. Lisäksi maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää kunnilta esimerkiksi hulevesien suunnitelmallista hallintaa asemakaava-alueilla.

Luonnonsuojelulain tavoitteena on ylläpitää luonnon monimuotoisuutta ja maisema-arvoja, edistää luonnonvarojen- ja ympäristön kestävä käyttöä sekä yleistä luonnontuntemusta ja -tutkimusta. Lailla pannaan käytäntöön myös EU:n tärkeimmät luonnonsuojelusäädökset eli luonto- ja lintudirektiivit. Eduskunta hyväksyi uuden luonnonsuojelulain joulukuussa 2022 ja se astuu voimaan kesäkuussa 2023. Lainsäädännön uudistuksen tavoitteena on turvata luonnon monimuotoisuutta entistä paremmin. Lakiin sisältyy myös vapaaehtoinen ekologinen kompensatio taloudellisesta toiminnasta johtuvan luonnon heikentämisen hyvittämiseksi.

Valmistelussa on myös **kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia** sekä siihen liittyvä toimintaohjelma vuoteen 2035. Strategian tavoitteena on pysäyttää monimuotoisuuden väheneminen ja parantaa sen tilaa vuoteen 2030 mennessä. Kansallinen strategia huomioi myös **YK:n luonnon monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen** sekä **EU:n biodiversiteettistrategian** tavoitteet. EU:n komissio antoi kesäkuussa 2022 ehdotuksen **luonnon ennallistamista koskevaksi laiksi**. Lakiehdotus on yksi em. strategian toteuttamiskeinoista. Ennallistaminen ei tarkoita vain suojelualueiden lisäämistä, vaan se nähdään laajasti ja koko yhteiskuntaa koskevana asiana. **Kansallinen pölyttäjät strategia ja toimenpidesuunnitelma** valmistui vuonna 2022. Sen tavoitteena on turvata pölyttäjien ja pölytyksen tulevaisuus Suomessa. Pölyttävät hyönteiset ovat välttämättömiä esimerkiksi maataloudelle ja ruoantuotannolle sekä luonnonekosysteemien toiminnalle.

Vieraslajilain (2015) ja -asetuksen (2019) tavoitteena on haitallisten vieraslajien leviämisen estäminen. Vuonna 2021 valmistui myös yhdistetty kansallinen hallintasuunnitelma haitallisten vieraslajien torjumiseksi. Lain mukaan EU:n tai kansalliseen luetteloon kuuluvan haitallisen vieraslajin maahan tuonti, kasvattaminen, myynti ja ympäristöön päästäminen on kielletty. Vieraslajit voivat aiheuttaa merkittävää haittaa luonnon monimuotoisuudelle, terveydelle ja taloudelle.

Kulttuuriympäristöjä ja kiinteitä muinaisjäännöksiä suojaavat **muinaisjäänneksi laki** sekä maankäyttö- ja rakennuslaki. Maisema-arvojen osalta suojelua säätelevät lisäksi esimerkiksi luonnonsuojelu- ja metsälaki. Vuonna 2022 valmistui myös ehdotus uudeksi **kansalliseksi Kulttuuriperintöstrategiaksi 2022-2030**. Sen tavoitteena on monimuotoisen aineellisen, aineettoman ja digitaalisen kulttuuriperinnön vaaliminen ja säilyttäminen myös tuleville sukupolville. Myös maakunta- ja kuntatasolla on erilaisia kulttuuriympäristöjä koskevia linjauksia. Kansalliset ja alueelliset kulttuuriympäristöä koskevat säädökset ja ohjelmat toteuttavat osaltaan niitä koskevia kansainvälisiä sopimuksia.

Liikuntalain mukaan kuntien tehtävä on luoda yleisiä edellytyksiä liikunnalle paikallistasolla, järjestämällä liikuntapalveluja, rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja sekä tukemalla liikuntaa edistävää kansalaistoimintaa (5§). **Valtioneuvoston liikuntapoliittisen selonteon (2018)** mukaan liikunta on peruspalvelu, joka tulee tarjota kaikille yhdenvertaisesti. **Kansallisen luonnon virkistyskäytön strategian 2030** tavoitteena on edistää luonnossa virkistäytymistä ja sen edellytyksiä. Strategian keskeisiä tavoitteita ovat esimerkiksi lähiluonnon saavutettavuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä luonnon kestävyden vaaliminen virkistyskäytössä. On myös arvioitu, että luonnon virkistyskäytön merkitys hyvinvointitekijänä ja osana kestävästä elämäntapaa voi kasvaa nykyisestään kuntien toiminnassa, SOTE-uudistuksen ja ilmastonmuutoksen myötä.

2.4.2 Maankäytön suunnittelu ja kaavoitus

Hyvä maankäytön suunnittelu edistää kestävästä kehityksestä, toimivaa yhdyskuntarakennetta ja samalla hyvän elinympäristön edellytyksiä. Maankäytön suunnittelua ja sen tavoitteita toteutetaan useilla tasoilla. **Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden** valmistelusta vastaa ympäristöministeriö ja niiden tavoitteet ohjaavat myös kaavatyötä. **Maakuntakaava** on suunnitelma maakunnan alue- ja yhdyskuntarakenteesta ja sen laatimisesta vastaa maakuntaliitto. Maakuntakaavan sisältövaatimuksesta on säädetty maankäyttö- ja rakennuslaissa ja kaava toimii puolestaan ohjeena kuntien kaavoitustyölle. Kunnan maankäyttöpolitiikkaan vaikuttavat kaavaprosessien lisäksi myös sen elinkeino-, sosiaali- ja asuntopolitiikka.

Yleiskaavassa määritellään kunnan alueiden käyttöä koskevat suuret linjat ja se ohjaa asemakaavoituksen laatimista. Yleiskaavatyössä tulisi jo lähtökohtaisesti huomioida koko yhdyskuntarakenteen ekologinen kestävyys ja terveellinen elinympäristö. **Asemakaava** on puolestaan tarkempi kaavataso, jolla ohjataan rakentamista. Asemakaavoituksella on tärkeä merkitys terveellisen ja turvallisen elinympäristön sekä luonnonympäristöjen ja virkistysmahdollisuuksien edellytysten turvaamisessa. Kunnilla on myös usein oma **maapoliittinen ohjelma** sekä paikallisiin oloihin perustuen laadittu rakentamista ohjaava **rakennusjärjestys**.

Varsinais-Suomen maakuntakaavaa on laadittu seutukohtaisesti ja sitä on täydennetty eri teemoja sisältävillä vaihemaakuntakaavoilla. Esimerkiksi luonnonarvojen- ja varojen vaihemaakuntakaavan teemana on arvokkaiden luonto- ja virkistysalueiden turvaaminen sekä luonnonvarojen käyttö kiertotalouden ja biotalouden kannalta. Laadinnassa on myös Turun seudun rakennemalli, joka ohjaa maakunta- ja yleiskaavoitusta sekä kuntien maankäyttöä yleisellä tasolla. Vuonna 2022 käynnistyi alueellinen viherverkkotarkastelu, joka on osa Turun seudun MAL-sopimusta. MAL-verkoston eli kansallisen maankäytön, asumisen ja liikenteen kehittämisverkoston tavoitteena on kaupunkiseutujen kestävä kehitys ja elinvoimaisuuden edellytysten luominen.

Kaarinan kaupungin maankäytön ohjelman 2019-2025 tavoitteena on tarjota asukkailla sujuva arki viihtyisässä, terveellisessä ja turvallisessa ympäristössä. Ohjelman mukaan maankäytön suunnittelussa on tärkeää huomioida viherväylien- ja alueiden sekä virkistyspalvelujen, kuten ulkoilun ja liikunnan riittävyys sekä esimerkiksi hulevesien viivyttäminen rakennetuilla alueilla. Kaupungilla on myös uusi **asunto- ja maapoliittinen ohjelma 2022-2025**.

Liikunta- ja viheralueita tarkastellaan osana maankäytön suunnittelua ja kaavojen laatimista. Tavoitteena on säilyttää riittävä viheralueverkosto, jossa huomioidaan luontoarvot ja lähivirkistys, lähiliikuntamahdollisuudet sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet. Kaavassa määritellään viheralueiden

sijainti ja pääasiallinen käyttötarkoitus. Kaavamerkinnot ohjaavat tarkempien viheraluesuunnitelmien laatimista ja toteutusta. Käytännössä kaava ei aina toteudu sellaisenaan esimerkiksi viheralueiden osalta ja kaavoihin saatetaan myös tehdä muutoksia ja päivityksiä.

3. Viherympäristöjen merkitys ja ohjelman keskeiset teemat

Kaupungin viherympäristöillä on monia merkityksiä, sillä ne

- tarjoavat viihtyisiä sekä hyvinvointia, terveyttä ja liikkumista edistäviä arjen ympäristöjä asukkaille.
- edistävät asukkaiden yhteisöllisyyttä, vuorovaikutusta ja osallisuutta.
- edistävät ilmastonkestävyyttä, ekosysteemipalvelujen edellytyksiä ja luonnon monimuotoisuutta.
- edistävät kulttuurisia arvoja, kuten historian, taiteen ja arkkitehtuurin kokemista ja ymmärtämistä.
- jäsentävät maisemaa ja kaupunkikuvaa sekä yhdistävät rakennettuja alueita toisiinsa.
- tarjoavat elämyksiä ja esteettisiä kokemuksia eri vuodenaikoina.
- edistävät kaupungin vetovoimaa ja imagollista arvoa.
- sisältävät merkittäviä omaisuusarvoja.

Viherpalveluohjelman keskeisiä teemoja ovat asukkaiden hyvä arki, hyvinvointi ja liikkuminen, ilmastomuutos ja kestävyys sekä ekosysteemipalvelujen edellytykset ja luonnon monimuotoisuus. Nämä teemat liittyvät olennaisesti toisiinsa ja ovat samalla osa laajempaa kokonaisuutta.

Kuntaliiton vuonna 2020 tekemässä kuntalaistutkimuksessa hyvän kotikunnan 3 (kolme) tärkeintä tekijää olivat hyvä asuinympäristö, hyvät palvelut ja luonnonläheisyys. Myös Kaarinassa nämä asiat on nähty tärkeinä ja ne nousevat toistuvasti esiin myös viherpalveluohjelman valmistelussa käytetyissä aineistoissa.

Tässä ohjelmassa vihreällä infrastruktuurilla ei tarkoiteta vain toiminnallisuutta ja rakennettuja viherympäristöjä vaan se nähdään laajasti kaupungin koko viherverkostoa ja se osia kuvaavana käsitteenä.

Viherverkosto on tärkeä osa luonnon monimuotoisuutta ja hyvinvointia edistävää yhdyskuntarakennetta. Se tarkoittaa kaikista kasvullisista alueista sekä niiden yhteyksistä koostuvaa verkostoa ja samalla verkostoon ekologisesti liittyviä vesistöalueita (sini-viherrakenne). Toimiva viherrakenne on tärkeää paitsi luonnon myös liikkumisen ja virkistyskäytön kannalta. Viherrakenteen merkitys korostuu

erityisesti kasvavissa kaupungeissa, joissa rakentaminen sekä tiivistää että laajentaa kaupunkirakennetta. Viherrakenteen säilyminen ja toimivuus tulisi huomioida kaikessa maankäytön suunnittelussa.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (The European Green Deal) pyrkii vastaamaan ilmastonmuutoksen ja ympäristön tilan heikentymisestä aiheutuviin haasteisiin ja samalla parantamaan nykyisten ja tulevien sukupolvien hyvinvointia ja terveyttä. Ohjelmaan kuuluu useita osa-alueita, joita toteutetaan erilaisilla toimenpiteillä. Esimerkiksi EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteisiin sisältyy suositus siitä, että kaikilla vähintään 20 000 asukkaan kaupungeilla olisi kunnianhimoinen viherryttämissuunnitelma. Kaarinan osalta suositusta on jo toteutettu tämän viherpalveluohjelman laatimisen lisäksi myös tulevan luonnon monimuotoisuusohjelman sekä muiden suunnitelmien muodossa.

3.1 Ilmastonmuutos ja kestävyys

Ilmastonmuutoksella tarkoitetaan maailmanlaajuisia, ihmisen toiminnasta johtuvaa ilmaston lämpenemistä. Ilmaston vaihtelua on tapahtunut myös luonnostaan, mutta muutokset ovat olleet hyvin hitaita. Viimeisen sadan vuoden aikana lämpötilan nousu on kuitenkin ollut huomattavan nopeaa. Muutoksen merkittävin syy on ihmistoiminnan tuottamien päästöjen johdosta tapahtuva kasvihuonekaasujen pitoisuuksien lisääntyminen ilmakehässä. Muutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen ovat maapallon tulevaisuuden kannalta elintärkeitä. Nopeasti etenevä muutos on kuitenkin haastavaa niin ihmiselle kuin luonnon ekosysteemeille, eikä siihen välttämättä ehditä sopeutua. Monet vaikutukset ovat jo nähtävissä, kuten esimerkiksi lisääntyneet sään ääri-ilmiöiden vaihtelut, mutta kaikkia tulevia vaikutuksia on vaikea tai jopa mahdotonta vielä ennakoida.

Kestävä kehitys on kehitystä, jossa turvataan hyvät elämän edellytykset niin nykyisille kuin tulevillekin sukupolville. Kestävään kehityksen kokonaisuuteen kuuluu neljä (4) eri osa-aluetta: ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. YK:n kestävä kehitys globaalissa toimintaohjelmassa eli Agenda 2030:ssa on määritelty kaikkiaan 17 tavoitetta, joihin Suomikin on sitoutunut. Agendan tavoitteet kytkeytyvät myös monilta osin kestävään kaupunkikehitykseen. Se liittyy nimensä mukaisesti kaupunkien kestävä kasvun ja hyvinvointiin sekä esimerkiksi kasvihuonekaasupäästöjen ja energiankulutuksen vähentämiseen.

Kestävyysmurros tarkoittaa nopeaa ja samanaikaista tarvetta vastata erilaisiin kestävyyshaasteisiin. Tällaisia haasteita ovat esimerkiksi ilmastonmuutos, luontokato ja yhteiskunnan kasvava eriarvoistuminen. Muutos edellyttää paitsi nopeaa, myös kokonaisvaltaista toiminta- ja ajattelutapojen muutosta.

Vihreä siirtymä merkitsee siirtymistä ekologisesti kestävämpään kasvuun ja talouteen, jotka perustuvat fossiilisten polttoaineiden ja luonnonvarojen liikkakulutuksen sijaan vähähiilisiin ratkaisuihin, kiertotalouteen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen ja parantamiseen.

Ilmastomuutos vaikuttaa monin tavoin viheralueisiin ja niiden hoitoon. Esimerkiksi sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen, haitalliset vieraslajit, uudet kasvintuholaiset sekä kasvukauden muutokset asettavat haasteita ja uusia vaatimuksia viherpalvelujen toiminnoille sekä resursseille. Toisaalta leutojen talvien myötä maisemasuunnitteluun on saatu myös hieman uusia mahdollisuuksia. Viheralueilla pystytään jo nyt käyttämään sellaisia kasvilajeja, jotka aiemmin olivat meillä talvenarkoja. Pidempi lumeton aika tarjoaa myös harrastusmahdollisuuksia esimerkiksi ulkoliikuntaan nykyistä enemmän, tosin samalla hiihtokausi on lyhentynyt.

Viheralueet parantavat kaupunkien ilmastokestävyyttä ja ilmastomuutokseen sopeutumista. Puusto, maaperän kasvillisuus ja vesiaiheet toimivat esimerkiksi tärkeinä hiilinieluinä eli ne sitovat itseensä hiilidioksidia, joka hillitsee osaltaan ilmaston lämpenemistä sekä auttavat sopeutumisessa sään nopeasti vaihteleviin ääri-ilmiöihin.

3.2 Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalvelut

Luonnon monimuotoisuus eli biodiversiteetti tarkoittaa elämän kirjoa. Siihen sisältyy lajien sisäinen ja niiden välinen sekä ekosysteemien monimuotoisuus. Ekosysteemi on puolestaan eliöyhteisöstä ja elottomasta ympäristöstä rakentuva, paikkakohtainen kokonaisuus. Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalveluiden toimivuus ovat elämän edellytys maapallolla. Luontokato eli monimuotoisuuden köyhtyminen on erittäin vakava maailmalaajuinen ilmiö. Esimerkiksi uusimman kansallisen uhanalaisuusarvioinnin (2019) mukaan Suomen lajeista joka 9. ja luontotyypeistä joka toinen on jo uhanalainen.

Ekosysteemipalveluilla tarkoitetaan erilaisia ilmaisia, aineellisia ja aineettomia luonnon tarjoamia hyötyjä, jotka ylläpitävät elämää ja ovat hyvinvoinnin edellytyksiä. Ne ovat elintärkeitä ihmiselle ja yhteiskunnille. Ekosysteemipalveluiden perustana on edellä kuvattu luonnon monimuotoisuus. Ekosysteemipalvelut jaetaan yleensä kolmeen (3) tai neljään (4) tarkastelukategoriaan:

- Tuotantopalvelut (esim. ravinto, makea vesi, energia, raaka-aineet ja geenivarat.)
- Sääätely- ja ylläpitopalvelut (esim. puhdas ilma, ilmaston sääätely paikallisesti ja maailmalaajuisesti, pölytys ja yhteyttäminen, ravinteiden ja veden kierto, melun ja eroosion torjunta sekä tulvien sääätely)

- Kulttuuriset palvelut (esim. virkistys ja hyvinvointi, kulttuuriperintö, tutkimus, kasvatusta ja oppiminen, luontokokemukset ja esteettisyys.)

Kaikkia ekosysteemipalvelujen merkityksiä ja arvoja ei vielä ole edes tunnustettu. Monet niistä eivät myöskään ole suoraan mitattavissa tai esimerkiksi arvotettavissa taloudellisesti. Niin kutsutun ekosysteemitilinpäivän tavoitteena on tuoda ekosysteemien merkitys osaksi kansantalouden tarkastelua. Se kokoaa yhteen erilaista tietoa ekosysteemipalveluista, joiden avulla voidaan arvioida esimerkiksi niissä tapahtuvia muutoksia tai politiikkasuositusten vaikutuksia niihin. Suomessa menetelmää kehittävä yhteistyönä Tilastokeskus, Ympäristökeskus ja Luonnonvarakeskus.

Kaupunkien viheralueilla on monia esimerkiksi kansanterveyden sekä säätely- ja ylläpitopalveluiden kannalta huomattavia ja myös korvaamattomia arvoja. Ne liittyvät esimerkiksi virkistykseen ja hyvinvointiin, ravinnontuotantoon ja ilmastonsäätelyyn. Viheralueet suojaavat tuulelta, paahteelta ja melulta, sitovat ilman epäpuhtauksia, ehkäisevät rankkasateista johtuvia hulevesitulvia ja maapinnan eroosiota sekä ylläpitävät pienilmastoja. Viheralueiden kasvivalinnoilla ja hoitomethodilla voidaan myös lisätä ja ylläpitää pölyttäjähöynteisille suotuisia elinympäristöjä. Pölyttäjät ovat välttämättömiä maataloudelle ja ruoantuotannolle, monille luonnonkasveille- ja marjoille sekä luonnonekosysteemien toiminnalle.

Maankäytön suunnittelulla on keskeinen rooli ekosysteemipalvelujen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi tulevaisuudessa. Myös viheralueiden oikealla suunnittelulla, rakentamisella ja hoidolla voidaan edistää sekä ekosysteemipalveluiden toimintaedellytyksiä, että monimuotoisuutta. Monimuotoisuus ei siis tarkoita pelkästään viheralueiden maanpäällistä kasvillisuutta vaan myös maaperää, vesiekosysteemejä ja erilaisia eläimiä, höynteisiä ja muita eliölajeja sekä niiden kaikkien muodostamien ekosysteemien verkostoa.

Uudistettuun luonnonsuojelulakiin sisältyy vapaaehtoinen ekologinen kompensatio taloudellisesta toiminnasta johtuvan luonnon heikentämisen hyvittämiseksi. Se tarkoittaa luontoarvojen heikennyksen hyvittämistä ennallistamalla tai suojelemalla luontoa toisaalla. Lieventämishierarkian mukaan haittoja tulee välttää tai vähentää jo suunnittelu- ja rakentamisvaiheessa, jolloin kompensatio on vasta viimeinen vaihtoehto. Ekologisen kompensaation lisäksi tulisi huomioida myös esimerkiksi lähivirkistysarvojen heikentymiseen liittyvä sosiaalinen kompensatio. Kompensaatioperiaatteella on yhtymäkohtia esimerkiksi EU:n komission kesäkuussa 2022 antamaan ehdotukseen luonnon ennallistamista koskevaiksi laiksi. Luontohaittojen huomioimista ohjataan myös muilla säädöksillä. Kuntien tulisi varautua tulevaisuudessa yhä paremmin maankäytöstä aiheutuvien luonto- ja virkistyshaittojen huomioon ottamiseen ja mahdolliseen hyvittämiseen.

3.3 Ympäristö, hyvinvointi ja liikkuminen

Viihtyisä, turvallinen ja hyvinvointia lisäävä elinympäristö palveluineen mahdollistaa asukkaille hyvän arjen. Sillä on vaikutusta myös paikkaan kuulumisen ja sitoutumisen kokemuksiin sekä kaupungin vetovoimaan.

Lähiluonto ja lähiliikuntapaikat edistävät monin tavoin asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia. Tämä voidaan nähdä myös laajemmin kansanterveyttä edistävänä ja ennaltaehkäisevänä sekä sen kautta myös taloudellisia merkityksiä sisältävänä resurssina. Luonnolla on tutkitusti monenlaisia hyvinvointivaikutuksia, jotka liittyvät ihmisen henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin ja muihin hyvän elinympäristön tekijöihin.

Uusimman UKK-instituutin laatiman Liikuntaraportti 2022 mukaan suomalaiset liikkuvat liian vähän kaikissa ikäryhmissä. Siksi omaehtoiseen liikkumiseen kannustavien palveluiden tarjoaminen on erittäin tärkeää. Kaikilla asukkailla tulisi olla mahdollisuus lähi- ja luontoliikuntaan iästä, toimintakyvystä ja sosio-ekonomisesta asemasta riippumatta. Kaupungin ylläpitämät viheralueet, ulkoilureitit ja lähiliikuntapaikat ovatkin lähtökohtaisesti kaikille ilmaisia. Niiden osalta tulee huomioida mahdollisuuksien mukaan myös saavutettavuus sekä helppokulkuiset ja esteettömät kohteet. Lisäksi esimerkiksi koulujen ja päiväkotien läheisyydessä oleviin luontoliikuntaan ja -kokemuksiin sopiviin kohteisiin ja niiden säilyttämiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Valtio tukee myös kuntien lähiliikuntapaikkojen rakentamista erilaisin korotetuin avustuksin.

Luonnon virkistyskäyttö tarkoittaa vapaa-ajalla tapahtuvaa omaehtoista oleskelua ja liikkumista luonnossa, kuten esimerkiksi kävelyä, pyöräilyä, uintia, leikkiä, retkeilyä, marjastusta ja sienestystä. Virkistyskäytön edistämiseksi myös seudullinen yhteistyö on tärkeää ja sitä onkin tehty aktiivisesti Kaarinan ja lähikuntien kesken.

Tilastotietojen mukaan Kaarinan kaupungin virkistykseen soveltuvien alueiden saavutettavuus on hyvä. Enintään 300 metrin etäisyydellä lähivirkistysalueesta asui 95,3 % ja enintään yhden (1) kilometrin etäisyydellä laajemmista virkistysalueista asui 94,4 % asukkaista. (Tietopalvelu Liiteri 2018, 2022).

Kaupungin viherpalvelut on myös yhteiskumppanina Hyvinvointia biodiversiteetti-interventioilla (BIWE) -hankkeessa, joka tutkii biodiversiteetin monipuolistamisen vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen kaupunkiympäristöissä. Hankeen toteuttajia ovat Luonnonvarakeskus ja Tampereen yliopisto ja se on osa laajempaa, Strategisen tutkimuksen neuvoston BIOD-hankekokonaisuutta.

4. Viherpalveluohjelman toteuttaminen

Viherpalveluohjelma linjaa yleiset periaatteet palvelujen suunnittelulle, rakentamiselle ja kunnossapidolle. Ne puolestaan ohjaavat eri toimintojen tarkempaa käytännön suunnittelua ja toteutusta. Viherpalveluohjelma ohjaa näin myös talous- ja investointisuunnittelua sekä vuositasolla että koko ohjelmakaudella.

Viherpalveluohjelmaa toteutetaan myös erilaisilla osaohjelmilla ja suunnitelmilla. Esimerkiksi vuonna 2022 valmistuu kaupungin haitallisia vieraslajeja koskevaa hallinnan ja torjunnan toimintasuunnitelma ja vuonna 2023 vuorossa on avoimia viheralueita koskevan kokonaissuunnitelman laatiminen. Ajankohtaisia ovat myös leikki- ja lähiliikuntapaikkoja koskevien ohjelmien päivitys. Kaupungin viherrekisterin päivittäminen ja kokoaminen tulee myös olemaan keskeinen osa ohjelman toteutusta. Viherpalveluohjelman toteutukseen kuuluvat myös osaltaan esteettömyyttä, asukkaiden osallistamista, tiedotusta ja henkilöstön kehittämistä koskevat tavoitteet.

Palveluverkon tarkastelu on keskeinen osa viherpalveluohjelman toteuttamista ja alueiden suunnittelua. Palveluverkkoa arvioidaan koko kaupungin alueella ja siinä huomioidaan aina myös tuleva maankäyttö ja sen painopisteet. Kaarinalla on useita keskustaajamia ja kaupunginosat ovat keskenään erilaisia. Nämä asettavat sekä haasteita että mahdollisuuksia palveluverkon kehittämislle. Meillä on myös kaupungin keskustan kehittämistä ja viherryttämistä koskeva suunnitteluprosessi.

Erilaiset puistot ja toiminnot, kuten esimerkiksi, leikkipuistot ja ulkoliikuntapaikat on jaoteltu hierarkian mukaan, joka ohjaa niiden suunnittelua ja mitoitusta. Paikalliset, kortteleihin sijoittuvat kohteet palvelevat erityisesti lähialueen asukkaita. Alueelliset puistot taas vastaavasti myös laajempaa aluetta ja keskuspuistot koko kaupunkia. Keskitetyt kohteet, joihin kuuluu useampia toimintoja ovat hoidon kannalta toimivia ja kustannustehokkaita.

Vuonna 2020 toteutetussa asukaskyselyssä tärkeimmiksi nousivat ulkoilureitit, luontopolut sekä ulkoliikuntapaikat, kehitettäväksi lajeiksi luontoliikunta, pyöräily, frisbeegolf ja hiihto sekä kehitettäväksi kohteiksi leikki- ja lähiliikuntapaikat sekä ranta-alueet. Liikunta- ja viherpalveluissa monia niihin liittyviä toimenpiteitä oli jo tehty tai sellaisia oli suunnitteilla tuleviksi vuosiksi. Myös syksyllä 2022 toteutetussa asukaskyselyssä lähiluonto ja lähiliikunta sekä viihtyisä ympäristö nähtiin tärkeinä.

Viherpalveluohjelman toteuttaminen edellyttää riittäviä resursseja, jossa huomioidaan myös kasvavan kaupungin, palveluverkon laajentumisen ja monien muiden ohjelmassa esitettyjen ajankohtaisen haasteiden asettamat vaatimukset. Myös henkilöstöresurssien tulee vastata näitä tarpeita.

4.2 Viheralueiden suunnittelu, rakentaminen ja kunnossapito

Kaupungin viheralueiden kunnossapito perustuu valtakunnalliseen **RAMS-kunnossapitoluokitukseen**. Lyhenne tarkoittaa eri kunnossapitoluokkia, joita ovat rakennetut viheralueet (R), avoimet viheralueet (A), metsät (M) ja suojelualueet (S). Kunnossapitoluokitus on yleisohjeistus, joka on mukautettu kaupungin tarpeisiin sopivaksi. Luokitus ohjaa alueiden hoidon ja kehittämisen tavoitteita. Sen avulla viheralueet saadaan myös yleisilmeeltään ja kustannusvaikutuksiltaan keskenään vertailukelpoisiksi. Eri luokkiin kuuluvilla alueilla on esimerkiksi erilaisia toimintoja sekä kasvillisuutta ja kunnossapitovaatimuksia. Hoitoluokkien avulla voidaan myös priorisoida kunnossapitoa ja toimintoja eri tasoilla ja alueilla. Kunnossapitoluokka voi myös muuttua alueen käyttötarkoituksen muuttuessa. Kunnossapitoluokalla on merkittävä vaikutus kustannuksiin. Esimerkiksi rakennetuilla viheralueilla rakentamisen ja kunnossapidon kustannukset ovat lähtökohtaisesti suurimmat. Kustannuksiin vaikuttavat osaltaan myös alueen käyttöaste ja kuluminen. **Viheralueiden yleinen työselostus eli VKT2021** puolestaan määrittelee yhteisen käsityksen ja ohjeistuksen kunnossapidon laadusta. Laatuvaatimusten perusteena ovat lainsäädäntö ja viranomaismääräykset, erilaiset standardit sekä viheralan käytännöt. VKT:a voidaan käyttää hankekohtaisten asiakirjojen ja laatuvaatimusten määrittelyn tukena. RAMS-luokituksen ja VKT2021:n laatimisesta on vastannut Viherympäristöliitto.

Viheralueiden kunnossapitoluokitus (RAMS-luokitus)
Pääluokat ja niiden alaluokat
R Rakennetut viheralueet
R1 Rakennettu arvoviheralue
R2 Toimintaviheralue
R3 Käyttöviheralue
R4 Suoja- ja vaihettumisviheralue
A Avoimet viheralueet
A1 Arvoniitty
A2 Käyttöniitty
A3 Maisemaniitty
A4 Avoin alue
A5 Maisemapelto
M Metsät
M1 Arvometsä
M2 Lähimetsä
M3 Ulkoilu- ja virkistymetsä
M4 Suojametsä
M5 Talousmetsä
Pääluokkia täydentävät luokat
S Suojelualueet
x Maankäytön muutosalue
Rx muutosalue, jota kunnossapidetään rakennetun viheralueen mukaisessa ulkoasussa
Ax muutosalue, jota kunnossapidetään avoimen viheralueen mukaisessa ulkoasussa
Mx muutosalue, jota kunnossapidetään metsän mukaisessa ulkoasussa

Taulukon tiedot: Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS 2020. Tajakka, H. (toim.). Viherympäristöliitto.

Viheralueiden hoidon intensiteetti on suurempi asemakaava-alueilla, joissa rakennettujen viheralueiden osuus on suurempi. Taajamien ulkopuolella hoito painottuu puolestaan enemmän luonnonhoitoon.

Leikkipuistojen ja julkisten uimarantojen kunnossapidossa tulee myös huomioida niiden turvallisuutta säätelevät lait, asetukset ja standardit. Urheilukentille ja muille vastaaville ulkoliikuntapaikoille on myös omat kunnossapitoperiaatteensa.

Kestävän ympäristörakentamisen toimintamallin (KESY) tarkoitus on edistää kestävän kehityksen mukaista toimintaa viheralalla. Tavoitteena on vähentää rakentamisen haitallisia vaikutuksia ja turvata luonnonprosessien edellytykset, kuten kohteen alkuperäisten ekosysteemien, lajiston ja vesiolosuhteiden toiminta. KESY-toimintamalli ohjaa ympäristöhankkeiden tilaamista, suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa. KESY-toimintamallin laatimisesta on vastannut Viherympäristöliitto. Myös esimerkiksi viheralueiden hoidossa käytettyjen ajoneuvojen ja koneiden energialähteissä tulisi huomioida kestävyys.

Elinkaaritarkastelussa erilaiset toiminnot, kalusteet, infrarakenteet ja viheralueiden kasvillisuus huomioidaan kokonaisuutena. Hyvä viheraluesuunnittelu mahdollistaa viherympäristöjen ja niiden toimintojen pitkän elinkaaren, helppohoitoisuuden ja samalla resurssien kohdentamisen oikein. Suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa koskevien hankkeiden kilpailutuksessa laatu, toimivuus ja sopivuus kohteeseen ovat myös elinkaaritarkastelun kannalta tärkeitä, joten halvimman hinnan ei tulisi olla ostopalvelujen ainoa valintaperuste.

Uusien viheralueiden suunnitelmat ja kustannusarviot hyväksytään kaupungin päätöksentekoprosessien mukaisesti. Uusien asuinalueiden viheralueet, leikkipuistot ja lähiliikuntapaikat rakennetaan siis lähtökohtaisesti vasta sitten, kun kaavoitettujen asuintonttien talonrakentaminen on valmistunut. Esimerkiksi pihojen ja viheralueiden väliset korkeuserot ja alueen vesiolosuhteet tulee pystyä sovittamaan yhteen. Viheralueiden kehittämisessä ja rakentamisessa on myös aina huomioitava kaupungin infrarakenteiden, kuten vesiputkistojen ja sähkölinjojen sijainnit.

Kaupunki saa paljon toiveita liittyen erilaisiin palveluihin, kuten esimerkiksi roska-astioihin ja koira-puistoihin. Välillä toiveet kohdistuvat myös muiden tahojen omistamille alueille, mutta kaupunki voi toteuttaa niitä vain omilla alueillaan. Uusia toimintoja ja palveluja suunniteltaessa arvioidaan palveluverkkoa kokonaisuutena. Toteuttamisessa tulee myös huomioida perustamisesta, rakentamisesta ja hankinnoista sekä vuosittaisesta kunnossapidosta aiheutuvat kustannukset.

Esimerkkejä hankintakustannuksista (arviot alkaen). Hankintahinnan lisäksi tulevat vuosittaiset kunnossapitokustannukset.

Leikkipuisto 100 000 euroa

Koirapuisto aitoineen 80 000 euroa

Puu 1000 – 10 000 euroa

Penkki 1000 euroa

Roska-astia 600 euroa

Uusi puistokäytävä 300 euroa/metri

Rakennettu kukkaniitty 20 000 euroa/ha

18-väyläinen frisbeegolfrata 20 000 - 40 000 euroa

Kuntoportaat valaistuksella 120 000 euroa

Ulkokuntoilulaite 3000 - 10 000 euroa /kappale

4.2 Viheralueet, ulkoliikuntapaikat sekä muut toiminnot

4.2.1 Puistot, kaupunkipuut sekä leikki- ja koirapuistot

Puistot ovat osa kaupungin laajempaa viheralueverkostoa. Puistoissa voi olla erilaisia toimintoja, istutuksia ja rakennettuja kulkuväyliä, mutta myös luonnontilaisia alueita. Kaarinan nykyiset puistoalueet ovat verrattain nuoria.

Tavoitteet: Kaarinan puistoja on tarkoitus kehittää tulevaisuudessa niin, että kaupungin alueelta löytyisi mahdollisimman monimuotoisesti eri tyyppisiä puistoja; rakennettuja ja luonnontilaisia, avoimia sekä puoliavoimia, toiminnallisia alueita sisältäviä sekä edustuspuistoja. Yhteistä kaikille puistolle on, että niiden suunnittelussa, rakentamisessa ja hoidossa otetaan huomioon eri kaupunginosat asukasmäärien perusteella, luonnon monimuotoisuus ja se, että ne olisivat mahdollisimman hyvin käyttäjiään palvelevia sekä viihtyisiä vapaa-ajan viettopaikkoja.

Kaupunkipuut ovat keskeinen osa kaupunkikuvaa, viihtyisyyttä ja ilmastonkestävyyttä. Puut ovat samalla osa puutarhakulttuurin perinnettä ja joillakin erikoisilla, suurikokoisilla puilla voi myös olla luonnonmuistomerkin asema. Kaupunkipuut ovat erityisen tärkeitä kaupunkirakenteen tiivistyessä ja vi-

herverkostojen säilyttämisessä. Kaupunkiympäristössä puilla on myös tärkeä rooli ilmastonmuutokseen aiheuttamiin sään ääri-ilmiöihin sopeutumisessa. Ne parantavat ilmalaatua, ylläpitävät maaperän hyvää mikrobistoa, pidättävät hulevesiä ja niiden kautta kulkeutuvia ravinteita, ehkäisevät eroosiota, suojaavat auringonpaahteelta ja tuulelta sekä ylläpitävät mikroilmastoa. Kaupunkialueilla olevat puut edistävät monin tavoin luonnon monimuotoisuutta ja tarjoavat elinympäristöjä, ravintoa ja kulkuyhteyksiä lukuisille lajeille.

Kaupunkipuiden istuttaminen ja hoito kuuluvat hyvään maisemasuunnitteluun, joka huomioi riittävästi erilaiset ympäristön olosuhteet ja maisematilat. Tiiviisti rakennetuilla alueilla myös maan alla oleva kunnallistekniikka on puiden kannalta haasteellista, koska puiden juuristot tarvitsevat riittävästi tilaa. Sähkön siirron kantaverkot vaikuttavat osaltaan puiden sijaintipaikkoihin, sillä niiden rakenteiden alla olevien alueiden kasvillisuus on pidettävä matalana. Puulajien valinnassa ja sijoittelussa tulisi myös huomioida muut alueiden ominaispiirteet. Kaupunkipuiden pitkän elinkaaren edellytys on säännöllinen, ammattimainen hoito.

Tavoitteet: Kaarinassa istutettavien puiden valinnassa otetaan huomioon mahdollisimman hyvä taimimateriaali, jonka alkuperä on tiedossa. Pyritään käyttämään kestäviksi ja terveiksi todettuja lajeja, mutta kokeillaan myös rohkeasti erikoisuuksia. Istutettavat lajit valitaan aina kasvupaikan ja kasvuolosuhteiden mukaan periaatteella "oikea puu oikeaan paikkaan". Istutuksissa otetaan myös huomioon se, ettei suosita liikaa samoja lajeja, vaan pyritään monipuolistamaan kaupunkipuustoa. Istutusten alkukoitoon kiinnitetään erityistä huomiota ja puiden hoito on jatkossakin oltava suunniteltua. Tärkeää on myös ohjata hulevesiä kaupunkipuiden käyttöön suosimalla läpäiseviä päällysteitä, painanteita ja muita hulevesiratkaisuja. Puut kirjataan viheromaisuusrekisteriin.

Leikkipuistot ovat leikkiin tarkoitettuja ja sitä varten rakennettuja kohteita. Ne tarjoavat eri-ikäisille lapsille monipuolisia ja turvallisia leikkimahdollisuuksia. Kaarinan kaupungilla oli vuonna 2022 neljäkymmentäkaksi (42) leikkipuistoa eri puolilla kaupunkia. Niiden kunnossapitoa ja turvallisuutta ohjaavat lait ja asetukset. Kaupunki noudattaa leikkipuistojen turvallisuutta ohjaavia eurooppalaisia turvallisuusstandardeja, joissa määritellään esimerkiksi leikkivälineiden ympärille jätettävän vapaan tilan koko ja turva-alustan laatu. Kaikissa leikkipuistoissa on opastaulu, josta löytyvät kyseisen puiston osoite ja hätänumero onnettomuuksien varalta sekä kaupungin yhteystiedot. Yleisten leikkipuistojen lisäksi leikkivälineitä on myös koulujen, päiväkotien ja uimarantojen yhteydessä. Kaupungin varhaiskasvatus hallinnoi lisäksi kolmea puistoa, joissa on ohjattua leikkitoimintaa. Leikkipuistot on rakennettu pääsääntöisesti asemakaavan osoittamille alueille.

Suurin osa yleisistä leikkipuistoista on pieniä korttelileikkipuistoja, jotka palvelevat lähialueen asukkaita. Alueleikkipuistot palvelevat puolestaan laajempaa aluetta ja niiden sijainti on keskeinen. Kaupungin keskusleikkipuisto palvelee asukkaita sekä matkailijoita Hovirinnan rantapuiston alueella, josta löytyvät myös lasten liikennepuisto, wc-tilat, ulkokuntoilulaitteita sekä uimaranta palveluineen.

Tavoitteet: Leikkipuistojen määrää ja sijaintia arvioidessa huomioidaan myös kaupunki- ja väestörakenteiden muutokset ja tarpeet. Uusille asuinalueille ei siis aina rakenneta automaattisesti uusia leikkipuistoja. Nykyisiä leikkipuistoja tullaan peruskunnostamaan kokonaissuunnitelman mukaisesti ja parantamaan esimerkiksi puistojen valaistusta. Tavoitteena on myös päivittää leikkipuistojen kehittämisohjelma.

Koirapuistot ovat yleisiä aidattuja viheralueita, joissa koirat voivat juosta ja leikkiä vapaana. Kaarinassa oli vuonna 2022 yhteensä kolme (3) koirapuistoa: kaupungin keskustassa, Piikkiössä ja Littoisissa. Koirille sallittu uimapaikka sijaitsee Littoisten koirapuiston vieressä Littoistenjärven rannalla. Kaikissa koirapuistoissa on erilliset aitaukset pienille ja isoille koirille. Koirien jätöksiä varten puistoissa on syväkeräyssäiliöt. Kaikissa puistoissa on myös valaistus ja opastaulu. Vastuu koiran käytöksestä puistossa on aina eläimen omistajalla. Eri puolilta kaupunkia löytyy myös koirankakkapussitelineitä.

Tavoitteet: Koira-aitaukset pyritään sijoittamaan eri puolille kaupunkia. Uusien rakentuvien asuinalueiden osalta tarve ja puistolle soveltuvat olosuhteet arvioidaan aina alueen mukaan. Koirapuiston sijoituspaikan valinnassa tulee huomioida myös huollon ja käytön kannalta hyvä saavutettavuus ja toimivuus. Puiston käyttö ei myöskään saa aiheuttaa häiriötä lähialueen asukkaille. Kaarinassa on paljon ulkoiluun sopivia rakentamattomia alueita, joissa koira voi ulkoiluttaa kytkettynä.

4.2.2 Avoimet viheralueet

Avoimia viheralueita ovat erilaiset niityt, pellot ja avoimet maankäytön muutosalueet. Avoimet alueet lisäävät luonnon monimuotoisuutta ja ovat merkittävä osa kaupungin viherverkostoa. Ne ovat myös maisemallisesti tärkeitä tiloja kaupunkiympäristössä ja tarjoavat asukkaille virkistytymismahdollisuuksia. Avoimille alueille voi myös sijoittua erilaisia hulevesirakenteita, kuten ojia ja purouomia, hulevesi- ja imeytyspainanteita sekä kosteikkoja ja lammikoita. Kaarinan kaupungilla oli vuonna 2022 avoimiksi viheralueiksi luokiteltuja alueita noin 547 hehtaaria.

Arvoniittyihin kuuluu kohteita, jotka ovat merkittäviä luonnon monimuotoisuudelle, kulttuuriperinnön säilymiselle, asukkaille ja maisemakuvulle. Arvoniittyihin kuuluvat perinnemaisemat ovat monimuotoisia elinympäristöjä, joissa elää merkittävä määrä uhanlaisia lajeja ja niihin kuuluvat perinnebiotoopit ovat erittäin uhanlaisia luontotyyppisiä. Perinnemaisemat ovat kauan jatkuneen, perinteisen maatalouden synnyttämiä luonnonlaitumia ja -niittyjä. Nämä elinympäristöt ovat nykyaikaisen

maatalouden ja muun maankäytön vuoksi vähentyneet voimakkaasti. Perinnebiotooppeihin kuuluvat niityt tarvitsevat jatkuvaa hoitoa pysyäkseen avoimina. Kaarinassa on tehty kaupungin viheralueilla oleviin arvoniittyihin liittyviä kartoituksia ja hoitosuunnitelmia. Näiden kohteiden hoitoa tehdään niiden luonteen vuoksi pääosin käsityönä. Vaativia hoitotöitä on haastavaa toteuttaa kaupungin nykyisten resurssien puitteissa. Talkooyhteistyö paikallisen Luonnonsuojeluyhdistyksen ja asukkaiden kanssa onkin ollut tärkeää ja sitä tulisi kehittää myös tulevaisuudessa.

Käyttöniityt ovat ulkoiluun, oleskeluun ja harrastamiseen tarkoitettuja alueita, joiden hoidossa huomioidaan niiden kaupunkikuvallinen merkitys, virkistyskäyttö ja turvallisuus. Käyttöniittyjen kasvillisuus pidetään matalana ja alueella voi olla myös käytävä- ja polkuverkostoja.

Maisemaniityt ovat nimensä mukaisesti maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä. Ne ovat yleensä osa puistoja, virkistys- tai liikenneviheralueita sekä kulttuuri- ja perinnemaisemia. Maisemaniittyjä löytyy sekä taajama- että haja-asutusalueilta. Maisemaniittyjen hoidon tavoitteena on ylläpitää avointa kulttuurimaisemaa ja monimuotoista luonnonkasvillisuutta. Niille ei kohdistu erityistä käytöstä johtuvaa kulutusta, mutta niityillä voi olla rakennettuja kulkuväyliä tai niitettyjä polkuja liikkumisen ohjaamiseksi.

Kunnossapitoluokituksen mukaisten **avointen alueiden (A4)** hoidon tavoitteena on niiden umpeenkasvun estäminen ja luonnon monimuotoisuuden edistäminen sekä esimerkiksi liikenneturvallisuuden parantaminen. Avoimiin alueisiin kuuluu esimerkiksi erilaisia maiseman ja näkymien kannalta merkittäviä kohteita, sähkölinjojen alustoja, käytöstä poistuneita peltoja, vesistöjen ja kosteikkojen äärellä sijaitsevia alueita.

Niittyjen lajisto hyödyntää myös niin kutsuttuja uuselinympäristöjä, kuten tien pientareita ja avoimia, esimerkiksi rakentamista odottavia maankäytön muutosalueita. Näillä ympäristöillä on merkitystä myös lajien leviämisreitinä. **Maisemapeltoja** muokataan peltoviljelymenetelmin ja niillä kasvatetaan yksi- tai monivuotisia hyöty- ja maisemakasveja. Niihin kuuluvat myös peltojen reunavyöhykkeet ja saarekkeet. Maisemapeltojen virkistyskäyttöä voidaan ohjata rakennetuilla kulkuväylillä ja poluilla. Maisemapeltoihin kuuluvat myös kaupungin viljelypalstat, joita käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

Kaupungin avoimiin alueisiin kuuluvat viljelysmaat on vuokrattu yksityisille yrittäjille viljelyyn ja laidunkäyttöön. Näin pellot ovat osa kaupungin maisemakuvaa ja myös asukkaiden kosketus viljelykulttuuriin säilyy.

Avoimet maankäytön muutosalueet ovat alueita, joille yleis- ja asemakaavassa on osoitettu rakentamista tai jotka sijoittuvat sen piiriin. Niiden hoidon tavoitteena on, että säilytettävä kasvillisuus voisi hyvin myös rakentamisen jälkeen. Maankäytön muutosalueita voi olla myös rakennettujen viheraluiden ja metsien hoitoluokissa.

Tavoitteet: Tavoitteena on lisätä tulevaisuudessa erilaisten niittyjen ja maisemapeltojen pinta-alaa sekä pölyttäjille tärkeiden kukkivien kasvien määrää ja monipuolisuutta viheralueilla. Samalla jatkuvasti leikattavien nurmialueiden määrää pyritään vähentämään. Niittyjen perustaminen on kustannustehokasta erityisesti kuivilla ja vähäravinteisilla paikoilla. Kaarinassa valtaosa avoimista viheralueista sijaitsee kuitenkin entisillä savimaiden runsasravinteisilla peltoalueilla, joka asettaa omat haasteensa. Esimerkiksi nurmialueet tai uusniityt eivät tällaisessa ympäristössä kehity luonnostaan monilajisiksi niityiksi vaan niiden perustaminen ja hoito vaatii huolellista suunnittelua ja riittävästi resursseja. Toisaalta nurmialueillakin voidaan parantaa monimuotoisuutta käyttämällä kukkivia kasveja ja ajoittamalla leikkuuajat- ja tavat niiden kannalta edullisiksi. Laidunnus on hyvä keino hoitaa erilaisia niittyalueita, mutta ei sovi kaikille alueille ja myös siinä tulee huomioida kustannukset sekä eläinten hyvinvointi.

Monimuotoisuuden kannalta tärkeän lahopuun lisääminen avoimille viheralueille on myös kustannustehokas tapa toteuttaa kestävä ympäristörakentamisen periaatteita. Sen osalta tulee aina huomioida turvallisuustekijät. Kaarinassa on jo käytetty lahopuuta esimerkiksi lahopuuaidanteen muodossa. Myös monet avointen viheralueiden tutut kasvit ja puut, kuten esimerkiksi pajut ja ohdakkeet tarjoavat ravintoa monille pölyttäjähönteisille. Ohdakkeen siemenet ovat myös tärkeää ravintoa Kaarinan nimikkolinnulle tiklille.

Kaupunki tulee laatimaan vuonna 2023 avoimia viheralueita koskevan kokonaissuunnitelman, jossa huomioidaan eri tyyppisten alueiden kehittäminen ja hoito. Tässä hyödynnetään käytössä olevaa RAMS-kunnossapitoluokitusta. Suurin osa avoimista viheralueista vaatii säännöllistä hoitoa, vaikka hoidon intensiteetti vaihtelee tyypeittäin. Asukkaita tulisi myös osallistaa aiempaa enemmän esimerkiksi järjestämällä talkoita ja parantaa tiedotusta koskien avoimien alueiden merkitystä monimuotoisuuden, hyvinvoinnin ja maisema-arvojen kannalta.

4.2.3 Viljelypalstat ja matonpesupaikat

Viljelypalstoja vuokrataan asukkaille harrasteviljelyyn. Palstoilla voi kasvattaa terveellistä lähiruokaa ja ne toimivat myös yhteistöllisinä tiloina kaupunkilaisille. Kaupungilla on tällä hetkellä 2 (kaksi) viljelypalstaa. Ne sijaitsevat Koristossa ja Littoisissa. Palstoilla on kesävesipiste kastelua varten. Kaupunki kyntää alueet syksyllä sadonkorjuun jälkeen, huolehtii ylläpitokalkituksesta, tekee kevätmuokkauksen ja merkitsee palstat.

Tavoitteet: Viljelypalstojen ja kotitarveviljelyn suosio on kasvanut viime vuosina. Uusia viljelypalstoja voidaan perustaa eri puolille kaupunkia, jos kysyntää on riittävästi.

Matonpesupaikkoja oli vuonna 2022 yhteensä seitsemän (7), joten tilanne on kaupungin osalta hyvä. Kaikilla pesupaikoilla on kiinteät altaat ja puiset pesutasot sekä matonkuivausmankelit, kuivauspuomit ja jäteastiat. Pesupaikkojen vesi on tarkoitettu vain mattojen ja kodintekstiilien pesuun. Matonpesupaikat ovat auki toukokuun puolivälistä syyskuun lopulle sääolosuhteiden mukaan.

Tavoitteet: Kaarinan matonpesupaikkojen käyttö on lisääntynyt viime vuosina. Pesupaikat pyritään sijoittamaan keskeisille alueille eri puolilla kaupunkia. Tulevaisuudessa tullaan panostamaan myös enemmän keskitettyihin palveluihin, joissa pesupaikat ovat osana muita toimintoja. Sijoituspaikkojen valinnassa huomioidaan rakentamisen ja kunnossapidon kustannustehokkuus, kuten vesi- ja viemäriverkoston läheinen sijainti sekä huoltotoimien (roska-astioiden tyhjennys, yleinen siisteys) sujuvuuden kannalta toimiva ja saavutettava ympäristö. Matonpesupaikkojen sijainti tulee huomioida myös kaavoituksessa ja uusien alueiden suunnittelussa.

4.2.4 Uimarannat ja oleskelulaiturit

Kaupungin uimarannoista ja -paikoista viisi (5) sijaitsee meren rannalla: Hovirinnan, Voivalan, Raadelman ja Harvaluodon uimarannat sekä Kuusiston Kuuslahden uimapaikka. Littoistenjärven rannalla on kaksi (2) uimarantaa: Littoisten hiekkaranta järven luoteispuolella sekä Ristikallion ranta eteläosassa. Kaupungilla on myös kaksi (2) käyttölaituria Rauhalinnassa sekä Kuusiston sillan lähellä Jukolanrannassa. Hovirinta on kaupungin ainoa kävijämäärien mukainen EU-ranta. Kaupunki ei ole talviuinnin palveluntarjoaja vaan tämän palvelun tuottajia ovat paikalliset avantouintiseurat.

Uimarantojen ja -paikkojen kunnossapitoa määrittelevät erilaiset terveyttä, kuten uimaveden laadun seuranta sekä turvallisuutta koskevat lait ja säädökset. Yleisten uimarantojen varusteluun kuuluvat luonnonvarainen veteenmenopaikka ja/tai uimiseen tarkoitettu laiturit, pelastusväline, ilmoitustaulu ja muut tarvittavat opasteet sekä käymälä ja jäteastia. Yleinen uimapaikka on puolestaan vaatimatompampi uimiseen soveltuva paikka, jonka vähimmäisvarusteisiin kuuluvat pelastusväline, ilmoitustaulu ja opasteet. Kaarinan kaikilta uimarannoilta ja -paikoilta löytyvät pukeutumissuojat. Rannoilla on myös vaihtelevasti muita palveluja, kuten kuntoiluvälineitä, grilli, sauna sekä kioskitoimintaa. Uimarannat ja käyttölaiturit palvelevat myös melojia.

Liikunta- ja viherpalvelut vastaa kaupungin uimarantojen ja -paikkojen sekä oleskelulaitureiden kunnossapidosta. Kaupungin hallinnoimista venelaitureista vastaa infrapalvelut.

Tavoitteet: Uimarantojen ja -paikkojen osalta tilanne on Kaarinassa hyvä. Rantoja löytyy useita eri puolilta kaupunkia ja niihin on tehty investointeja sekä kunnostustoimenpiteitä viime vuosina.

4.2.5 Ranta-alueet, hulevedet ja pienvesistöt

Kaarina sijaitsee meren rannalla ja kaupunkiin kuuluvat suuret saaret Kuusisto ja Harvaluoto. Pitkä rantaviiva on siis pääosin sisäsaaristolle tyypillistä ruovikkoista merenrantaa. Kaupungin pohjoisosassa olevan Littoistenjärven alueen Kaarina jakaa Liedon kunnan kanssa. Kaupungin alueella ei ole suuria jokia, mutta tärkeitä vesiuomia ovat esimerkiksi Ladjakoskenoja, Värioja, Hepojoki ja Piikkiönjoki sekä Tammissillanoja. Myös Aurajoki kulkee lyhyen matkaa Kaarinan alueella Auranlaaksossa.

Pienvesiä ovat esimerkiksi ojat, purot, norot, lammet ja lähteet. Kaupunkiympäristöjen pienvesin säilyttäminen ja kunnostaminen luonnonmukaisiksi on tärkeää, koska niillä on merkitystä niin veden laadun, vesiekosysteemien toiminnan ja luonnon monimuotoisuuden kuin virkistyskäytönkin kannalta. Vesiekosysteemit, kuten kosteikot ja pienvesistöt ovat herkkiä ja niiden toiminnan turvaaminen on tärkeää. Luonnollisessa veden kiertokulussa huomattava osa sadannasta imeytyy maaperään pohjavedeksi ja virtaa hitaasti kohti merta. Osa valuu pintavaluntana suurempiin vesistöihin ja osa haihtuu ilmakehään. Kaarinassa vedet päätyvät melko lyhyen kierron jälkeen mereen.

Ilmastonmuutoksen myötä sään ääri-ilmiöt ovat yleistyneet ja sademäärät voivat olla kerralla suuria. Hulevesien eli maanpinnalle kertyvien sade- ja sulamisvesien syntyyn ja käsittelyyn on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Rakennetussa ympäristössä vesiolosuhteet muuttuvat aina merkittävästi. Olennainen tekijä hulevesien synnyssä onkin vettä läpäisemättömien pintojen, kuten kattojen, asfaltin ja kiveysten osuus, joka kasvaa rakentamisen tiivistyessä. Hulevesien määrää voidaan vähentää käyttämällä enemmän läpäiseviä pintoja sekä sopivaa kasvillisuutta. Pienvesien, kuten ojien ja puroumien varrella kosteikot ja suojavyöhykkeet vähentävät kiintoaineksen ja ravinteiden kulkeutumista vesistöihin.

Viheralueilla hulevesien käsittelyä varten on varattava riittävästi tilaa. Luonnonmukaisessa hulevesien käsittelyssä viivytyks ja imeyttäminen tapahtuu erilaisia rakenteita, kasvillisuutta ja maaperää hyödyntäen. Hulevesien hallintarakenteet ovatkin osa kaupunkikuvaa ja niiden avulla voidaan myös lisätä viihtyisyyttä. Ojien ja puroumien varrella esimerkiksi kosteikot ja suojavyöhykkeet vähentävät kiintoaineksen ja ravinteiden kulkeutumista vesistöihin.

Tavoitteet: Kaupungilla on meneillään vuonna 2020 alkanut kunnostushanke Järvelän arvokkaalla lintukosteikolla, josta vastaa ympäristönsuojelutoimi. Se kuuluu Kunta-Helmi-hankkeisiin, joissa kunnostetaan uhanalaisia elinympäristöjä. Tuleville vuosille on myös suunnitteilla muita pienvesien kunnostukseen liittyviä hankkeita. Kaupungin viheralueilla olevien pienvesistöjen kunnostusta tehdään yhteistyössä ympäristönsuojelutoimen kanssa, joka vastaa myös vesistöjensuojeluun liittyvistä asioista. Kaupunki on myös uudessa strategiassaan sitoutunut edistämään Saaristomeren hyvinvointia.

Kaarinassa hulevedet huomioidaan niin uusien alueiden suunnittelussa kuin jo olemassa olevien kohteiden kehittämässä. Hulevesien käsittelyllä viheralueille voidaan tuoda uusia vesiaiheita ja lisätä samalla luonnon monimuotoisuutta. Hulevesirakenteiden suunnittelussa, rakentamisessa ja hoidossa tulee noudattaa voimassaolevaa lainsäädäntöä ja huomioida turvallisuusnäkökohdat sekä kustannukset. Myös hulevesiä koskeva yhteistyö kaupungin kaavoituksen ja maankäytön suunnittelun kanssa on tulevaisuudessa entistä tärkeämpää.

4.2.6 Metsät

Kaarinan kaupungin omistuksessa oli vuonna 2022 asuinalueiden lähimetsiä noin 570 hehtaaria ja talousmetsiä noin 680 hehtaaria. Metsiä hoidetaan niille laadittujen suunnitelmien mukaisesti ja RAMS-kunnossapitoluokitukseen pohjautuen. Sekä taajama- että talousmetsien hoidossa huomioidaan niiden virkistyskäyttö, luonnon monimuotoisuus sekä metsäluonnon kannalta arvokkaat elinympäristöt. Alueille pyritään jättämään lahopuuta, pötkelöitä ja kolopuuta. Monipuolinen lahopuujatkumo tarkoittaa, että eri lahoamisvaiheessa olevaa lehti- ja havupuuta on sekä maapuina että pystyssä. Suomen metsien lajeista joka neljäs eli noin 5000 lajia, on riippuvainen lahopuusta. Lisäksi metsien uhanalaisista lajeista lähes puolet elää ympäristöissä, joissa on runsaasti lahopuuta.

Taajamametsät sijaitsevat asutusalueiden läheisyydessä. Ne toimivat asukkaiden tärkeinä lähivirkistysalueina ja ovat osa kaupungin viherverkostoa. Lähimetsien säilymisen ja riittävyyden kannalta kaupungin maankäytön suunnittelulla ja kaavoituksella on keskeinen rooli. Kaikki lähimetsiin kuuluvat alueet eivät kuitenkaan aina ole kaupungin omistuksessa.

Kaarinan kaupungin taajamametsien uudet hoitoperiaatteet otettiin käyttöön 2016-2017. Periaatteet laadittiin osallistamalla työhön sidosryhmiä ja siihen liittyen järjestettiin myös kaksi seudullista metsäseminaaria. Hoidossa huomioidaan metsien turvallisuus, maisema, virkistyskäyttö ja luonnon monimuotoisuus. Lähimetsien hoito painottuu luonnonhoitoon, eikä sillä ole puuntuotannollisia tavoitteita. Taajamametsät ovat monirakenteisia, jolloin sekä puusto että muu kasvillisuus on monilajista ja eri-ikäistä. Lahopuuta pyritään myös jättämään, jolloin siitä riippuvaisille uhanalaisille metsälajeille säilyy sopivia elinympäristöjä. Lähimetsissä kulkevia keskeisiä polkuja ja yhteyksiä pyritään pitämään avoimina. Näin voidaan myös ohjata liikkumista ja suojata herkimpiä alueita kulumiselta. Selkeästi vaaraa aiheuttavat puut poistetaan ja osa voidaan jättää maapuiksi. Metsätuholaisten voittamat puut poistetaan. Yleisenä periaatteena on, ettei hoitotöitä tehdä esimerkiksi lintujen pesimäaikaan vaan syksyn ja alkukevään välisenä aikana. Lähimetsien hoidossa tehdään myös talkooyhteistyötä asukkaiden kanssa.

Tavoitteet: Tavoitteena on toteuttaa taajamametsien hoitoa nykyisten periaatteiden mukaisesti. Hoitosuunnitelmia laaditaan uusille lähimetsäkohteille ja samalla päivitetään vanhoja suunnitelmia sellaisille kohteille, joissa hoitoa on jo viime vuosina tehty. Uusien, kaavoitettujen asuinalueiden lähimetsien suurimmat raivaus- ja hoitotoimenpiteet pyritään tekemään ennen kuin alue on rakennettu. Myös asukastiedottamiseen panostetaan.

Kaupungin talousmetsiä hoidetaan jatkuvan kasvatuksen periaatteen mukaisesti. Kaupunginvaltuusto hyväksyi uuden talousmetsiä koskevan metsäpolitiikan keväällä 2020. Jo valmiiksi erirakenteisessa metsässä on helpompi siirtyä uuteen menetelmään, mutta tasaikäisenä kasvatettu metsä vaatii enemmän hoitoa ja aikaa kehittyäkseen sellaiseksi. Tästä syystä siirtymäajaksi asetettiin 10 vuotta, jonka aikana myös enintään 0,5 hehtaarin avohakkuut ovat vielä sallittuja. Talousmetsäkohteille laadittiin vuonna 2021 uuden periaatteen mukaiset hoitosuunnitelmat, joita ryhdyttiin toteuttamaan vuonna 2022.

Metsänomistajana kaupunki on myös metsänhoitoyhdistyksen jäsen ja metsät kuuluvat alueellisen PEFC-sertifiointin piiriin. Se on kansainvälinen metsäsertifiointijärjestelmä, joka edistää ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä metsien hoitoa.

Jatkuvassa metsänkasvatuksessa säilytetään metsän peitteisyys ja menetelmää kutsutaan myös erikäisrakenteiseksi kasvatuksiksi. Menetelmien nimitykset ja sisällöt vaihtelevat jonkin verran sen mukaan, onko kyse esimerkiksi metsälaista tai muusta yhteydestä. Jatkuva kasvatus tarkoittaa siis metsän hoitoa ilman avohakkuuta ja maanmuokkausta. Poimintahakkuissa poistetaan pääasiassa suuria puita ja taimettuminen tapahtuu pitkälti luonnollisesti. Hoidossa painotetaan taloudellisen tuoton lisäksi myös virkistyskäyttöä ja luonnon monimuotoisuutta. Monimuotoinen metsä kestää myös esimerkiksi hyönteistuhonaa ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia paremmin. Kuten taajametsissäkin, myös talousmetsiin tulisi jättää aiempaa enemmän lahoppuuta siitä riippuvaisten uhanalaisten lajien ja erilaisten metsäekosysteemien turvaamiseksi.

Tavoitteet: Talousmetsiä hoidetaan edellä kuvattujen periaatteiden mukaisesti noudattaen jatkuvan kasvatuksen menetelmässä 10 vuoden siirtymäaikaa.

4.2.7 Ulkoilureitit ja luontoliikunta

Luonnossa liikkuminen edistää tutkitusti hyvinvointia monin tavoin ja sillä on myös merkittäviä ennaltaehkäiseviä vaikutuksia. Luontoliikunnan ja ulkoilureittien merkitys on kasvanut viime vuosina myös Kaarinassa. Liikunta- ja viherpalveluiden vuonna 2020 ja 2022 toteuttamissa liikuntapaikkoja ja viheralueita koskevissa asukaskyselyissä ulkoilureitit ja luontoliikunta nousivat eniten käytetyksi palveluksi ja tärkeäksi kehittämiskohteeksi. Lähiluonto, virkistys ja liikkuminen ovat näkyviä teemoja

myös kaupungin uudessa strategiassa. Ulkoilureitit ja polut tarjoavat ilmaisia ja matalan kynnyksen virkistäytymismahdollisuuksia ja elämyksiä kaiken ikäisille.

Kaupunki hallinnoi tällä hetkellä noin 110 kilometriä merkittyjä virkistysreittejä, joihin kuuluu patikointi-, pyöräily- ja melontareittejä. Patikointiin tarkoitettuja retkeilyreittejä ja luontopolkuja on näistä noin 40 kilometriä. Reittien varrella on myös vaihtelevasti erilaisia retkeilyrakenteita, kuten opastauluja, laavuja ja tulipaikkoja sekä muita palveluja. Kaupungin ulkoilureittiverkoston kuuluvat merkittävien reittien lisäksi myös esimerkiksi kuntoradat, hiihtoladut, puistokäytävät, lähimetsien kulkuyhteydet ja kevyenliikenteen väylät, jotka mahdollistavat liikkumisen kattavasti koko kaupungin alueella.

Kaupungin erilaisia ulkoilureittejä on peruskunnostettu ja kehitetty viime vuosina. Korjausvelkaa on kertynyt ajan kuluessa paljon ja toimenpiteitä tehdään samanaikaisesti useilla reiteillä, joten työt etenevät aina käytettävissä olevien resurssien mukaan. Vuosina 2017-2020 toteutettiin itäisten kuntien yhteinen reitistöhanke, jossa Kaarina toimi vastuukuntana. Hanke sai myös rahoitusta Euroopan maaseudun kehittämisen maaseuturahastosta. Hankeen tuloksena syntyi kuntarajat ylittävä Tammireitit-verkosto Kaarinan, Liedon, Paimion ja Sauvon alueille ja kehittämistyötä on jatkettu aktiivisesti kuntien kesken. Yhteistyötä tehdään reittien osalta myös Turun kaupungin kanssa. Kaarina osallistuu lisäksi aktiivisesti laajempaan seudulliseen työhön Kuhankuonon retkeily- ja virkistysalueyhdistyksen jäsenenä, sillä kaupungilla on maanomistusta alueella. Reitistö sijoittuu osaksi Kurjenrahkan aluetta, joka on myös kaarinalaisia lähinnä oleva kansallispuisto ja suurempi retkeilykohde.

Tavoitteet: Tavoitteena on jatkaa kaupungin ulkoilureittien peruskunnostuksia sekä kehittää verkostoa koko kaupungin alueella. Suosituimmilla reiteillä polkujen kuluminen on aiheuttanut paikoitellen haasteita. Juuret, kivet ja säästä johtuva liukkaus ovat osa metsässä liikkumista, joten polkupohjia parannetaan kohdekohtaisesti ja harkinnan mukaan. Esteettömät ja helppokulkuiset kohteet ovat myös tärkeä kehittämiskohde. Kaupungin luontopoluista ja lintutorneista vastaa ympäristönsuojelutoimi, mutta käytännössä yhteistyötä tehdään tiiviisti niiden kehittämisen ja kunnostustöiden osalta. Kaupunki tekee reitteihin liittyen myös paljon yhteistyötä aktiivisten yhdistysten ja seurojen kanssa. Ulkoilureittejä koskevaa tiedotusta on myös parannettu viime vuosina ja sitä tullaan kehittämään.

4.2.8 Ulko- ja lähiliikuntapaikat

Ulko- ja lähiliikuntapaikat tarjoavat helposti saavutettavia, ilmaisia ja monenlaisille käyttäjille sopivia liikkumismahdollisuuksia. Ne kannustavat omaehtoiseen liikkumiseen ja edistävät hyvinvointia ja terveyttä. Ulkoliikuntapaikat sijaitsevat yleensä taajamissa ja asukkaiden lähiympäristössä, mutta niitä löytyy myös kaavan ulkopuolisilta alueilta. Lähiliikuntapaikkoja löytyy kaupungin viheralueilta sekä

koulujen piha-alueilta, joissa ne ovat kaikkien käytössä kouluajan ulkopuolella. Tässä kuvatut toiminnot perustuvat vuoden 2022 tilanteeseen. Erilaiset ulkoilureitit ovat myös osa ulkoilua ja lähiliikuntaa ja niitä on tarkasteltu edellisessä luvussa.

Eri puolilta kaupunkia löytyy 8 (kahdeksan) kuntorataa sekä yhdysreitti keskusliikuntapuiston radalta Lausteelle ja Turkuun. Kuntoradat on yleensä valaistu ja osa niistä toimii talvella hiihtolatuina. Kuntoporaat sijaitsevat Piikkiön Korvenmäen kuntoradan yhteydessä ja toiset portaat valmistuivat loppuvuodesta 2022 kaupungin keskustaan Hovirinnan kuntoradan yhteyteen. Vaarniemestä retkeilyreitinvareilta löytyvät myös pitkät maastoporaat.

Ulkokuntoilulaitteet sijaitsevat yleensä muiden toimintojen yhteydessä. Hovirinnan rantapuistossa on helppokäyttöiset laitteet ja tasapainorata. Keskusliikuntapuiston yleisurheilukentän läheisyydestä löytyy puolestaan laitteita kuntoilijoille ja treenaajille. Myös Littoisten uimarannan yhteydessä, Piikkiössä sekä Rungon ja Kuusiston kouluilla on laitteita kaikkien käyttöön.

Kaarinasta löytyy 4 (neljä) frisbeegolfrataa: Nunnassa (18-koria), Keskusurheilupuistossa (12-koria), Piikkiön yhtenäiskoulun lähellä (5-koria) sekä Harvaluodossa (9-koria). Lisäksi 5 (viiden) koulun lähistöllä on harjoitusradat (6-koria), joilla ei ole merkittyjä heittopaikkoja eikä ratakarttoja.

Skeittipaikkoja on Piikkiössä, Kuusistossa sekä Piispanristin alueella ja Valkeavuoren koulukampuksen yhteyteen on suunnitteilla uusi paikka. Lisäksi Kuusistosta löytyy BMX-rata. Beachvolley-kenttiä on kaupungin alueella yhteensä 3 (kolme) ja tenniskenttiä yksi.

Useiden koulujen pihoilta löytyvät monitoimikaukalot- ja kentät. Kaukaloissa on maalit sekä maalien yläpuolella koripallokorit. Hiekkapohjainen pienpelikenttä sijaitsee Hovirinnan rantapuistossa. Pienellä pelikentällä voi pelata esim. petankkia ja mölkkyä. Piikkiöön valmistuu myös uusi petankkikenttä vuonna 2022.

Yleisurheilukentät sijaitsevat Keskusliikuntapuistossa, Littoisissa ja Piikkiössä. Hiekkakenttiä on eri puolilla kaupunkia yhteensä 10 (kymmenen), nurmikenttiä on 6 (kuusi) ja hiekkatekonurmikenttiä 4 (neljä). Pääasiassa seurojen ja yhdistysten käytössä olevia kumirouhetekonurmikenttiä on 6 (kuusi), joista yksi on lämmitetty. Kentät ovat vapaasti käytettävissä seurojen varausvuorojen ulkopuolella.

Hiihtolatuja tehdään lumitilanteen salliessa joillekin kuntoradoille sekä esimerkiksi Hovirinnan rantapuistoon, Littoistenjärven jäälle ja koulujen läheisyyteen. Luistinratoja jäädytetään sään mukaan useille kentille.

Tavoitteet: Tavoitteena on tarjota monipuolisia liikkumismahdollisuuksia kaikille asukkaille myös tulevaisuudessa. Kaupungin kehittyminen ja kaavoitus sekä taajamarakenne ja uudet asuinalueet vaikuttavat olennaisesti myös ulko- ja lähiliikuntapaikkojen kehittämiseen ja tarpeisiin. Suunnittelussa tulee huomioida koko palveluverkko ja sen kehittymistä seurata ohjelmakaudella. Periaatteena on,

että palvelut muodostavat toiminnallisia kokonaisuuksia. Esimerkiksi ulkokuntoilulaitteita ei ole tarkoituksenmukaista sijoittaa yksittäin tai sellaisiin kohteisiin, joissa ei ole kytkeytyvyyttä muihin toimintoihin.

4.2.9 Liikenne- ja kiinteistöviheralueet sekä koulujen pihat

Kaupungin kiinteistöpihoista vastaa tilapalvelut, liikenneviheralueista infrapalvelut ja koulujen pihoista sivistyspalvelut. Liikunta- ja viherpalvelut suorittaa tiettyjä ylläpitotöitä näillä alueilla, mutta niiden kokonaishallinta on muiden toimijoiden vastuulla. Tästä syystä ne eivät ole tämän viherpalveluohjelman kehittämiskohteita, vaan niiden osalta yhteistyötä tehdään edellä mainittujen tahojen kanssa. Yhteisiä rajapintoja löytyy monia. Esimerkiksi kevyenliikenteen väylät ovat infrapalveluiden vastuulla, mutta ne ovat tärkeä osa-alue liikkumisen edistämiseksi niin terveyden kuin ilmastonmuutoksen ja päästöjen vähentämisen kannalta. Koulujen pihoilta löytyy myös esimerkiksi taidetta ja ne palvelevat asukkaiden lähiliikuntapaikkoina kouluajan ulkopuolella.

4.2.10 Vieraslajien torjunta

Vieraslajit ovat lajeja, jotka ovat levinneet luontaiselta levinneisyysalueeltaan uusille alueille ihmisen mukana joko tahattomasti tai tarkoituksella. Haitallisiksi kutsutut vieraslajit leviävät erityisen helposti ja valtaavat elintilaa alkuperäiseltä luonnolta. Tällaiset lajit uhkaavat luonnon monimuotoisuutta ja virkistyskäyttöä ja voivat aiheuttaa merkittävää haittaa myös taloudelle ja terveydelle. Ilmastonmuutos voi myös edesauttaa vieraslajien leviämistä uusille alueille. Näistä syistä niiden torjunta ja leviämisen rajoittaminen on erittäin tärkeää.

EU:n vieraslajiluetteloon kuuluvat lajit on säädetty haitallisiksi koko EU:n alueella. Kansallinen luettelo täydentää puolestaan EU: luetteloa ja siihen kuuluu erityisesti Suomen oloissa haitallisia lajeja. Kansallisesti haitallisista vieraslajeista on säädetty Suomen vieraslajilaissa ja -asetuksessa. EU:n että kansalliseen vieraslajiluetteloon kuuluvien lajien maahantuonti, kasvatus, myynti sekä ympäristöön päästäminen on kielletty. Kiinteistön omistajalla ja haltijalla on lakisääteinen velvollisuus torjua haitalliseksi luokiteltuja vieraslajeja kustannusten kohtuullisuus huomioiden. Myös toiminnanharjoittajan tulee säädösten mukaan huomioida haitalliset vieraslajit toiminnassaan.

Kaikkia vieraslajeja ei ole luokiteltu haitallisiksi. Kansallisessa vieraslajistrategiassa on myös mukana lajeja, jotka eivät sisälly säädösten luetteloihin. Tällaisia lajeja voi kasvattaa omalla pihalla, mutta niitä ei saa päästää leviämään ympäristöön.

Luonnonvarakeskuksen ylläpitämä kansallinen vieraslajit.fi-sivusto kokoaa erilaista vieraslajeja koskevaa tietoa, kuten lainsäädäntöä, tunnistus- ja torjuntaohjeita sekä havainto- ja torjuntatietoja. Vieraslajit.fi ja Laji.fi-sivustojen kautta kerättyä vieraslajien raportointitietoa käytetään myös EU:lle tehtävää kansallista raportointia varten.

Haitallisten vieraslajien torjuntaan on olemassa lajikohtaisia ohjeita. Vieraslajijätteen käsittelyssä tulee noudattaa lainsäädäntöä sekä kaupungin omia ympäristönsuojelu- ja jätehuoltomääräyksiä.

Kaarinan kaupunki torjuu haitallisia vieraslajeja omilla alueillaan. Torjuntaa tehdään myös osana viheralueiden hoitoa, eikä kaupungin istutuksissa käytetä haitallisia kasvilajeja. Muu torjunta kohdistetaan resurssien mukaan erityisesti luonnonsuojelualueille ja muille arvokkaille luontoalueille ja niiden läheisyyteen. Lisäksi kaupunki on järjestänyt vieraslajitalkoita yhdessä asukkaiden ja paikallisen luonnonsuojeluyhdistyksen kanssa. Vuonna 2022 kokeiltiin myös erityisiä roskiksia haitallisen espanjansiruetanan torjumiseksi. Asukkaalle annetaan myös vieraslajeja ja niiden torjuntaa koskevaa neuvontaa ja kaupungin verkkosivuilta löytyy tietoa vieraslajeista.

Tavoitteet: Kaarinan omaa haitallisten vieraslajien hallinnan ja torjunnan linjausta ja toimintasuunnitelmaa 2023-2027 valmisteltiin vuoden 2022 aikana yhteistyössä ympäristönsuojelutoimen kanssa. Tavoitteena on parantaa vieraslajien huomioimista erilaisissa kaupungin toiminnoissa kehittämällä vieraslajeja koskevaa tiedonhallintaa ja tietämystä sekä torjuntamenetelmiä ja asukkaalle kohdistettua tiedotusta. Vieraslajihavainnoista ja torjuntatiedoista raportoidaan kansalliselle Vieraslajit.fi-sivustolle. Vieraslajit eivät huomioi kiinteistörajoja, joten yhteistyö asukkaiden, kiinteistönomistajien ja muiden toimijoiden kanssa on hallinnan ja torjunnan kannalta erittäin tärkeää myös tulevaisuudessa. Vieraslajeja koskeva toimintasuunnitelman toteuttaminen edellyttää myös lisäresursseja sekä lii-kunta- ja viherpalveluille että muille kaupungin toimijoille, joiden on huomioitava vieraslajeja omassa toiminnassaan.

4.2.11 Luonnonsuojelualueet ja luonnonmuistomerkit

Kaupungin omistamilla viheralueilla sijaitsee erilaisia luonnonsuojelualueita yhteensä yli 100 hehtaaria (tilanne 2022). Ne ovat osa Kaarinan alueella olevaa laajempaa suojelualueverkostoa. Luonnonsuojelualueita löytyy sekä taajamista että niiden ulkopuolelta. Osa niistä on perustettu suojelemaan esimerkiksi uhanalaisten lajien elinympäristöjä ja luontotyyppisiä ja osa kuuluu myös erilaisiin laajempiin suojeluohjelmiin, kuten Natura2000-suojelualueverkostoon ja METSO-metsiensuojeluohjelmaan. Uusia suojelualueita perustettiin kaupungin alueelle viimeksi vuonna 2021 yhteensä 4 (neljään) kohteeseen. Viranomastahojen suojelupäätösten perusteella toteutettujen alueiden lisäksi viheralueille sijoittuu myös erilaisia kaavojen suojelumerkintöjen sekä lain suojaamia

uhanalaisia luontotyyppejä ja elinympäristöjä, jotka tulee huomioida alueen hoidossa ja maankäytön suunnittelussa.

Suojelualueita hoidetaan myös tarpeen mukaan niiden luonteesta riippuen. Esimerkiksi lehtometsät ja perinnebiotoopit tarvitsevat säännöllisesti tai ajoittain tiettyjä hoitotoimenpiteitä. Arvokkaiden ja uhanalaisten luontotyyppien hoito edellyttää aina tarkkaa kohdekohtaista suunnitelmaa. Lisäksi viranomaispäätöksellä suojeltujen alueiden hoito vaatii myös ELY-keskuksen myöntämän poikkeusluvan. Suojelualueiden hoidon ja lupien osalta tehdäänkin tiivistä yhteistyötä ympäristönsuojelutoimen kanssa.

Luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetun luonnonmuistomerkin erottaa pienestä luonnonsuojelualueesta kohteiden pistemäisyys. Luonnonmuistomerkki on yleensä yksittäinen puu, puuryhmä, kivi tai muu luontokohde, joka erottuu selkeällä tavalla muusta ympäristöstä. Se saattaa sijaita sellaisessa ympäristössä, jossa mikään muu ei enää muistuta menneestä ajasta. Rauhoituspäätöksen tekee nykyisin kaupunki tai kunta, maanomistajan aloitteesta tai suostumuksella. Valtion mailla sijaitsevista luonnonmuistomerkkien rauhoittamisista päättää aina se viranomainen tai laitos, kenen hallinnolla alueella kohde sijaitsee.

Tavoitteet: Kaupungin viheralueille sijoittuvia luonnonsuojelualueita, luonnonmuistomerkkejä ja arvokkaita luontokohteita hoidetaan edellä kuvatun toimintaperiaatteen mukaisesti. Suojelualueverkostoa laajennetaan mahdollisuuksien mukaan.

4.2.12 Kulttuuriperintö ja maisema

Kulttuuriympäristö- ja muinaisjäännöskohteiden hoito sekä esiin tuominen edistää kulttuuriperinnön säilyttämistä ja tuntemusta, maisema-arvoja, luonnon monimuotoisuutta, virkistystä ja matkailua.

Kulttuuriympäristöjen hoidon tavoitteena on niiden säilyminen ja esiin tuominen. Kiinteitä muinaisjäännöksiä, kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuksia ja ympäristöjä sekä maisemakohteita suojaa laki. Niiden hoito- ja kunnostustyöt edellyttävät aina Museoviraston lupaa. Muinaisjäännösten hoito vaatii antikvaarisen maisemanhoidon tuntemusta ja siinä tulee huomioida kohteen ajallinen ja maisemallinen kerroksellisuus. Hoito tarkoittaa yleensä käytännössä kohteen luonnonhoitoa.

Maisema on dynaaminen kokonaisuus, joka muuttuu jatkuvasti. Maisemarakenne on myös tärkeä osa alueen identiteettiä. Maisemanhoidolla tarkoitetaan erilaisia menetelmiä, joilla ylläpidetään, ennallistetaan tai uusitaan elinympäristöä ihmisen näkökulmasta eli pyritään siihen, ettei muutos olisi liian nopeaa ja maisemarakenne säilyisi ennallaan. Toisaalta esimerkiksi perinnemaisemien hoidossa

olennaisena tavoitteena on maiseman lisäksi niiden luontoarvojen säilyminen. Maisemanhoitotoimenpiteillä pyritään myös säilyttämään maisemarakenteita tunnistettavina.

Tavoitteet: Kaupunki on viime vuosina laatinut hoitosuunnitelmia ja toteuttanut hoitotöitä viheralueille sijoittuvilla muinaisjäännös- ja perinnemaisemakohteilla. Vuonna 2022 kartoitettiin myös esimerkiksi paikallishistorian ja puistokulttuurin kannalta merkittävän Piikkiön asemapuiston kasvillisuutta ja rakennetta.

4.3.1 Esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömyys ja saavutettavuus tarkoittavat moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden huomioon ottamista. Asukkailla tulisi olla edellytykset lähiliikuntaan ja virkistykseen esimerkiksi iästä, sukupuolesta, toimintakyvystä ja sosio-ekonomisesta tilanteesta riippumatta. Kaupungin ylläpitämät viheralueet, ulkoilureitit ja lähiliikunta-paikat ovat lähtökohtaisesti kaikille ilmaisia. Käytännön tasolla palvelujen esteettömyyttä ja saavutettavuutta on tärkeä tarkastella suhteessa erilaisiin toimintakykyyn koskeviin rajoitteisiin, jotka voivat liittyä esimerkiksi liikkumiseen, näkemiseen, kuulemiseen, ymmärtämiseen ja vuorovaikutukseen.

Saavutettavuutta ja helppokulkuisuutta voidaan huomioida palveluissa monin tavoin. Esimerkiksi puistojen ja ulkoilureittien toimivat kulkuväylät, penkit sekä mahdollinen valaistus parantavat niiden käytettävyyttä. Lähiliikuntapaikkojen ja niihin kuuluvien kulkuväylien esteettömyys ja saavutettavuus mahdollistavat puolestaan myös esimerkiksi perheiden osallistumisen lasten ja nuorten liikuntaharrastuksiin. Lisäksi esimerkiksi kuntoportaiden rakentamiseen liittyy erilaisia esteettömyyskriteerejä, jotka takaavat niiden turvallisen käytön eri käyttäjäryhmille.

Useiden kaupungin lähiliikuntapaikkojen ulkokuntoilulaitteet soveltuvat monenlaisille käyttäjille. Kaarinasta löytyy tällä hetkellä yksi esteetön luontopolku sekä helppokulkuisia osuuksia muutamilta reiteiltä. Lisäksi Järvelän kosteikolla on lintulava, jonne pääsee ramppia pitkin. Monet kuntoradat ovat pohjamateriaaliltaan tasaisia ja sulana aikana helppokulkuisia ulkoilukohteita, mutta kohteen valinnassa tulee huomioida esimerkiksi maaston korkeuserot.

Palveluita koskevassa viestinnässä tulisi myös huomioida paitsi näkemiseen, kuulemiseen ja ymmärtämiseen liittyvät mahdolliset rajoitteet myös se, kuinka hyvin tiedon esitystapa ja sisältö palvelee käyttäjää kohteen soveltuvuuden arvioinnissa.

Tavoitteet: Palveluiden esteettömyyttä, helppokulkuisuutta ja saavutettavuutta sekä niitä koskevaa viestintää tullaan kehittämään ja parantaman liikunta- ja viherpalveluissa myös tulevaisuudessa, käytettävissä olevien resurssien puitteissa.

4.3.2 Osallisuus, vuorovaikutus ja viestintä

Kuntalaki (22§) edellyttää, että asukkailla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintojen ja palveluiden suunnitteluun. Kaarina-strategiassa painotetaan myös vuorovaikutuksen merkitystä ja kaupungilla on oma osallisuus- ja vaikuttamissuunnitelma.

Liikunta- ja viherpalveluille tulee runsaasti palautetta ja kehittämistoiveita eri kanavien kautta. kaupungin ensisijainen palautekanava on sähköinen palautepalvelu. Muita kanavia ovat esimerkiksi sähköposti (viheralueet@kaarina.fi, liikunta@kaarina.fi), asukas- ja käyttäjäkyselyt sekä asukasbudjetointi, yleisö- ja asukastilaisuudet, talkoot ja muut tapahtumat sekä kaupungin palvelupisteet. Erilaisia palveluja koskevat tiedotuskanavat ovat osittain samoja, kuin palautekanavatkin ja niitä ovat esimerkiksi kaupungin kaarina.fi-verkkosivut, kaupungin some-kanavat (esim. Facebook, Instagram, Twitter), Paras paikka-asukaslehti, kaupungin palvelupisteet, painetut oppaat ja materiaalit sekä erilaiset paikallislehdet.

Syksyllä 2022 toteutetussa viherpalveluohjelman tavoitteita koskevassa asukaskyselyssä kysyttiin myös mistä tiedotuskanavista toivotaan tietoa, millaista tietoa toivotaan sekä miten asukkaat voisivat parhaiten osallistua kaupungin toimintaan.

Asukasmäärän kasvaessa, viheralueiden laajentuessa ja palvelujen lisääntyessä myös vuorovaikutus, viestintä ja niiden kehittäminen edellyttävät liikunta- ja viherpalveluilta riittäviä resursseja tulevaisuudessa.

Tavoitteet: Kaupungin pääasiallinen palautekanava on sähköinen palautepalvelu. Asukkaiden osallisuutta, vuorovaikutusta ja palveluita koskevaa viestintää tullaan kehittämään ja parantamaan käytävissä olevat resurssit huomioiden.

4.3.3 Henkilöstön kehittäminen

Vastuualueen palveluja tuottavat liikunta- ja viheralan ammattilaiset. Henkilöstön ja osaamisen kehittäminen vahvistaa työn sujumisen ja palvelujen laadun edellytyksiä. Sen avulla voidaan myös ennakoida erilaisia tulevaisuuden haasteita ja muutoksia, kuten esimerkiksi resurssi- ja osaamistarpeita. Mahdollisuus osallistua oman osaamisen ja työyhteisöön kehittämiseen lisää parhaimmillaan työn merkityksellisyyden kokemuksia sekä parantaa sitoutumista työhön ja työyhteisöön. Toimiva ja rakentava vuorovaikutus on myös edellytys viherpalveluohjelman ja uuden Kaarina-strategian onnistuneelle toteutumiselle vastuualueen toiminnassa ja käytännön työssä.

Kaupungilla on myös oma henkilöstö- ja kehittämissuunnitelma, joka laaditaan yleensä vuosittain. Sen tavoitteena on varmistaa palveluja tuottavan henkilöstön osaaminen ja ennakoida samalla siihen

liittyviä muutoksia. Henkilöstön kehittäminen kytkeytyy myös kaupungin strategian kannalta keskeisiin päämääriin. Henkilöstö- ja kehittämissuunnitelma sisältää palvelualuekohtaisia painopisteitä. Kaupunki toteuttaa säännöllisesti myös koko organisaatiota koskevia työhyvinvointikyselyjä -ja selvityksiä.

Tavoitteet: Liikunta- ja viherpalveluiden henkilöstön osaamista ja kehittämistä edistetään aktiivisesti. Osaamis- ja koulutustarpeita kartoitetaan esimerkiksi kehityskeskusteluilla ja henkilöstökyselyillä. Eri-laiset kehittämispäivät ja koulutukset vahvistavat omaa osaamista ja työn tekemisen käytäntöjä sekä tukevat vastualueen yhteisiin tavoitteisiin sitoutumista.

5. Viherpalveluohjelman seuranta

Viherpalveluohjelma on pitkän tähtäimen toimintasuunnitelma palveluiden kehittämiseksi. Kehittämistyö on aina prosessi ja ohjelman seuranta tehdään sekä vuositasolla että koko ohjelmakauden osalta. Seurannassa arvioidaan ohjelman toteutumista ja huomioidaan myös esimerkiksi lainsäädäntöä ja muuta säätelyä sekä toimintaolosuhteita koskevat tarkennukset ja muutokset.

Seurannan arviointityökaluina käytetään toimintokohtaisia tarkempia tavoitteita, perustoimintojen ja käyttötalouden toteutumista vuosittain sekä investointien toteutumista vuositasolla ja koko ohjelmakaudella. Palvelujen tason arviointi, palautteet sekä erilaiset kyselyt ja selvitykset ovat myös osa seurantaan. Lisäksi hyödynnetään muita toteutumista kuvaavia aineistoja ja arviointimenetelmiä. Viherpalveluohjelman toteutumista arvioidaan kokonaisuutena ohjelmakauden päätyttyä ja uutta ohjelmakautta valmisteltaessa.

Lähteet

Alueelliset metsäohjelmat www.metsakeskus.fi/alueelliset-metsaohjelmat

Asukaskysely Kaarinan liikuntapaikoista ja viheralueista 2020. Raportti kyselyn vastauksista. Ramboll Finland Oy 2020. Kaarinan kaupunki, Liikunta- ja viherpalvelut.

Asukaskysely Kaarinan viherpalveluohjelman tavoitteista 2022. Kaarinan kaupunki, Liikunta- ja viherpalvelut.

BIWE –Hyvinvointia biodiversiteetti-interventioilla –hanke. Luonnonvarakeskus, Tampereen yliopisto ja Strateginen tutkimus. www.biwefi.kmghost.com/tutkimus/

Ekosysteemitilinpito. Suomen Ympäristökeskus. <https://www.syke.fi/ekosysteemitilinpito>

Elämänmittainen lähivihreäpolku. Tietopaketti lähiluonnon hyvinvointivaikutuksista. 2020. Ympäristöministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162679>

Euroopan parlamentin päätöslauselmaesitys vihreämpien kaupunkien eurooppalaisesta teemavuodesta 2022. B9-0243/2020. www.europarl.europa.eu/portal/fi

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma (The European Green Deal). https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_fi

Euroopan komission ehdotus luonnon ennallistamista koskevaksi laiksi. 2022. https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/nature-restoration-law_en

Horisontti Eurooppa-puiteohjelma 2021-2027. https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/horizon-europe_fi

Ilmastolaki 423/2022. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220423

Kaarinan asunto- ja maapoliittinen ohjelma 2023-2025. https://kaarina.fi/sites/default/files/media/files/kaarinan_asunto_ja_maapoliittinen_ohjelma_2022_2025_224977-3_0.pdf

Kaarinan kaupungin hyvinvointiohjelma 2022-2025. https://kaarina.fi/sites/default/files/media/files/kaarina_hyvinvointiohjelma_2022_web_0.pdf

Kaarinan kaupungin ilmasto-ohjelma 2030. Kaarinan kaupunki. https://kaarina.fi/sites/default/files/media/files/ilmasto-ohjelma_2030_kva_paatoksen_mukainen_166105.pdf

Kaarinan kaupungin maankäytön ohjelma 2019-2025. www.kaarina.fi/kaavoitus-ja-kaupunkisuunnittelu/maankayton-ohjelma

Kaarinan kaupungin osallisuus- ja vaikuttamissuunnitelma 2019-2021. www.kaarina.fi/osallisuus_ja_vaikuttamissuunnitelma.pdf

Kaarinan kunnan historia. Mäkelä, P. 1997. Kaarinan kaupunki.

Kaarinan luontoselvitys 2016. Kaarinan kaupunki, Ympäristönsuojelu.

Kaarina-strategia 2023-2030. Kaarinan kaupunki. https://kaarina.fi/sites/default/files/media/files/kaarina-strategia-2023-2030_0.pdf

Kansallinen biodiversiteettistrategia 2035. www.ym.fi/suomen-biodiversiteettipolitiikka

Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030. www.ym.fi/virkistyskaytto

Kansallisen metsästrategian uudistus www.mmm.fi/kms

Kansallinen pölyttäjätstrategia ja toimenpidesuunnitelma 2022. www.julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163909

Kansallinen vieraslajit-sivusto. <https://vieraslajit.fi/>

Kestävä kaupunki –ohjelma 2019-2023. Ympäristöministeriö. www.kestavakaupunki.fi

KESY. Kestävän ympäristörakentamisen toimintamalli. Toimintaperiaatteet kestävän kehityksen toteuttamiseksi ympäristörakentamisen hankkeissa. Weckman, E. (toim.) 2018. Viherympäristöliitto ry.

Kulttuuriperintöstrategia 2022-2030 (ehdotus). Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164109/OKM_2022_17.pdf

Kulttuuriympäristön palveluikkuna, Museovirasto. www.kyppi.fi

Kuntalaki 410/2015. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>

Kuntalaistutkimus 2020. Kuntaliitto. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Uutisen%2010%209%202020%20liitediat_Kuntalaisten%20kuntakuva_Kuntalaistutkimus2020.pdf

Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä 2004/1299. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041299

Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta 1709/2015. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151709

Liikuntalaki 390/2015. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390

Liikuntapoliittinen selonteko 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://okm.fi/liikunta/linjaukset>

Liikuntaraportti 2018-2022. UKK-instituutti & Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://ukkinstituutti.fi/tutkimukset-ja-hankkeet/tuloksia-ukk-instituutin-liikuntatutkimuksista/liikuntaraportti/>

Luonnonsuojelulaki 1996/1096. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096

Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132

Maankäyttö- ja rakennuslain uudistus. www.mrluudistus.fi/

Metsälaki 1996/1093. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093

Muinaisjännöslaki 295/1963. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1963/19630295>

Suomen hallintasuunnitelmat haitallisille vieraslajeille. www.mmm.fi/vieraslajit

Valtioneuvoston asetus vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta 704/2019. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190704

Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista 2017. www.ymparisto.fi/Valtakunnalliset_alueidenkayttotavoitteet

Varsinais-Suomen voimassa olevat maakuntakaavat www.varsinais-suomi.fi/suunnittelu/maakuntakaava/voimassa-oleva-maakuntakaava/

Vesilaki 2011/587. Finlex, Suomen sähköinen säädöskokoelma. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110587

Viheralueiden kunnessapitoluokitus RAMS. Tajakka, H. (toim.) 2020. Viherympäristöliitto ry.

Viheralueiden yleinen työselostus VKT2021. Tajakka, H. (toim.) 2021. Viherympäristöliitto ry.

Yhdyskuntatekniset palvelut – Kyselytutkimuksen tulokset, Kaarina. FCG Konsultointi Oy 2019. Kaarinan kaupunki, Tekniset palvelut.

YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030 ja EU. https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/sustainable-development-goals/eu-and-united-nations-common-goals-sustainable-future_fi